

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė
Kodas 62404S102

DALIA GUNTULYTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TOBULINIMAS BENDROJO LAVINIMO
MOKYKLOSE LIETUVOJE**

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

DALIA GUNTULYTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TOBULINIMAS BENDROJO LAVINIMO
MOKYKLOSE LIETUVOJE**

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2010

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	6
ĮVADAS.....	7
1. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO IR MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS ANALIZĖ	9
1.1. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis Lietuvoje.....	9
1.2. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo metodai	17
1.3. „Mokinio krepšelis“ finansavimo principas.....	25
1.4. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistema	31
2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TYRIMAS	40
2.1. Tyrimo metodotologiniai aspektai	40
2.2. Mokytojų nuomonės apie darbo užmokesčio sistemą analizė	43
3. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TOBULINIMAS	52
3.1. Mokytojų darbo užmokesčio sistemos koncepcija.....	52
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	59
SANTRAUKA	60
SUMMARY	62
LITERATŪRA.....	64
1 PRIEDAS Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos.....	73
2 PRIEDAS Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems suteiktos kvalifikacinės kategorijos	64
3 PRIEDAS Tyrimo anketa.....	73

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AT – Austrija

BE – Belgija

BG – Bulgarija

BVP – Bendras vidaus produktas

CZ – Čekija

DK – Danija

EE – Estija

EL – Graikija

ES – Ispanija

FI – Suomija

FR – Prancūzija

IE – Airija

IT – Italija

LV – Latvija

LT – Lietuva

LŠMPSF – Lietuvos švietimo ministerijos profesinės sąjungos fondas

MK – Mokinio krepšelis

MT – Malta

NL – Olandija

PL – Lenkija

PT – Portugalija

RO – Rumunija

SI – Slovėnija

SK – Slovakija

SE – Švedija

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

UK – Anglija

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Švietimo finansavimo šaltiniai, mln. Lt	16
2 lentelė Valstybinės valdžios organų skiriamų išteklių apimties nustatymo metodų klasifikacija	18
3 lentelė Išteklių apimties nustatymo metodai	19
4 lentelė Rodikliai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant išteklių apimtį	22
5 lentelė Valstybės biudžeto asignavimų švietimui ir mokinio krepšelio lėšų kaitos tendencija	28
6 lentelė Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos	73
7 lentelė Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems suteiktos kvalifikacinės kategorijos	74
8 lentelė Tarifikuotos valandos už mokinių darbų tikrinimą	36
9 lentelė Respondentų amžius	42
10 lentelė Respondentų kvalifikacinė kategorija	42
11 lentelė Mokyklos bendruomenės narių argumentai „už“ ir „prieš“ atlyginimų finansavimo principą	45
12 lentelė Savaitinio etatinio krūvio pasiskirstymo pagal įvairius mokytojo atliekamus darbus statistinės charakteristikos	48
13 lentelė Darbų, mokytojų pageidaujama dirbti namuose, pasiskirstymas pagal svorį	48
14 lentelė Mokyklų bendruomenės narių pasiūlymai dėl atlyginimų sistemos tobulinimo	49
15 lentelė Mokytojų darbo apmokėjimo modelis	57
16 lentelė Lėšų poreikis, tūkst. Lt	57
17 lentelė Mokytojų darbo apmokėjimo modelio privalumai ir trūkumai	57

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinių sistema.....	13
2 pav. Mažiausi ir didžiausi pradinių klasių mokytojų atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.	32
3 pav. Mažiausi ir didžiausi žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojo atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.	32
4 pav. Mažiausi ir didžiausi aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojo atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.	33
5 pav. Vidutinis mokytojo bruto atlyginimas, 2002 – 2009 m. m.	35
6 pav. Vidutinio mokytojo bruto atlyginimo ir mokinio krepšelio dydžio kaita, 2002 – 2009 m. m. ...	35
7 pav. Mokytojų nuomonė apie mokinio krepšelio kaitą.....	44
8 pav. Mokyklų bendruomenės nuomonė apie į mokytojo etatą įeinančių darbų reguliavimą	46
9 pav. Mokyklų bendruomenės požiūris, kaip turėtų būti apskaičiuojamas mokytojo etatas	46
10 pav. Mokyklos bendruomenės požiūris į mokytojo savaitinį etatinį krūvį.....	47
11 pav. Mokyklos bendruomenės požiūris į mokytojo savaitinio etatinio krūvio pedagoginių valandų (pamokų) skaičių.....	47

ĮVADAS

Lietuva įžengė į itin sparčios kaitos, kupina naujų iššūkių amžių. Jis kelia naujus reikalavimus ir asmeniui, ir visuomenei, kartu – ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Globalizacija, sparti kaita, visuomenės išsiskaidymas – tai iššūkiai, kurie esmingai sureikšmina socialinę ir kultūrinę švietimo vaidmenį. Į juos visuomenė gali atsakyti, tik remdamasi šiuolaikine, nuolat atsinaujinančią, švietimo sistema. Švietimo kaita – dabarties būtinybė. Švietimas privalo nuolat keistis, kad deramai atliktų savo paskirtį – tarnautų sparčiai kintančios visuomenės poreikiams. Kita vertus, švietimas turi nuolat stiprinti savo galias, kad sparčios kaitos sąlygomis padėtų visuomenei išlikti savimi.

Temos aktualumas. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose vienas iš pagrindinių švietimo plėtotės tikslų yra sukurti veiksmingą ir darnią, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu pagrįstą švietimo sistemą. Tikslingas finansavimas ir racionalių išteklių naudojimas yra du politinės valdžios naudojami mechanizmai aktualūs švietimo įstaigų darbuotojams Lietuvoje. Išteklių dydžio nustatymas lemia švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokestį. Valstybės skiriamos lėšos šiai sričiai finansuoti yra nepakankamos ir sukelia šių įstaigų darbuotojų nepasitenkinimą per mažu darbo atlyginimu ar netobula atlyginimo apskaičiavimo sistema.

Švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimo galimybės ir reikšmė yra plačiai nagrinėjama problema. Dabartinė Lietuvos situacija leidžia teigti, jog švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimas yra ne mažiau svarbus negu anksčiau, todėl yra aktualu išnagrinėti švietimo įstaigų darbuotojų atlyginimų sistemos tobulinimo perspektyvas ir kryptis.

Problemų ištyrimo lygis. Naudingos informacijos analizuojant švietimo finansavimo sistemas suteikia tiek lietuvių, tiek ir užsienio šalių mokslininkų darbai. B. Janiūnaitė (2003), V. Rupainienė (2003), R. Busemeyer (2006), S. Volkholz (2007), M. Schmidt (2007), T. Ostheim (2007), N. Siegel (2007), R. Zohlhöfer (2007), F. Wolf (2008), H. Pechar (2008), G. Schmidt (2008), N. Barr (2008), I. Crawford (2008) ir kt. mokslininkai skyrė daug dėmesio mokykloms skiriamų išteklių dydžio nustatymo metodams. A. Datta (1993) vertino švietimo sistemos pasiekimus, jos veikimo ypatumus, kad būtų galima laiku pastebėti tiek neigiamus, tiek pozityvius švietimo sistemos pokyčius, atskleisti galimus ilgalaikius jų rezultatų padarinius šalies ekonominei ir kultūrinei pažangai. V. Prunskus (2000), A. Zabulionis (2003), M. Le Guen (2004) Z. Tamašauskienė (2008), A. Šileika (2008), F. Smolenskienė (2008), V. Lukoševičius (2009) nagrinėjo švietimo finansavimo problemas ir jų sprendimo kryptis.

G. Merkis (2004), L. Paurienė (2006), A. Valantinas (2006), I. Gečienė (2008), A. Kalvaitis (2009), A. Plikšnis (2009), V. Bacys (2009), A. Bružas (2010), A. V. Matulionis (2010), V. Prunskus

(2010), L. Jovaišas (2010), R. Lazutka (2010) nagrinėjo švietimo finansavimo asignavimus mokytojų atlyginimams, pagrindinius rodiklius, lemiančius darbo užmokesčio dydį, „mokinio krepšelio“ ypatumus.

Darbo objektas – bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atlyginimų sistema.

Darbo tikslas – remiantis mokslinės ir informacinės literatūros šaltiniais, ištirti Lietuvos Respublikos švietimo finansavimo modelį, išnagrinėti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistemą, pateikti priemones ir pasiūlymus mokytojų darbo apmokėjimo sistemos modelio tobulinimui. Tam, kad būtų pasiektas nustatytas tikslas, keliami tokie **uždaviniai**:

1) ištirti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelį, įvertinti švietimo finansavimo principą „pinigai paskui mokinį“ ir atlikti bendrojo lavinimo mokytojų darbo užmokesčio sistemos analizę;

2) išanalizuoti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų požiūrį į atlyginimų sistemą ir jos diferencijavimo proporcijas;

3) pateikti priemones ir pasiūlymus mokytojų darbo apmokėjimo sistemos modelio tobulinimui.

Darbo hipotezė – bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistema yra netobula.

Darbo struktūra. Magistrinį darbą sudaro trys skyriai. Pirmajame skyriuje ištirtas bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis, išanalizuoti švietimo finansavimo metodai, įvertintas švietimo finansavimo principas „pinigai paskui mokinį“, atlikta mokytojų darbo užmokesčio sistemos analizė ir įvertintos priežastys bei šaltiniai mokytojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimui šalyje. Antrojoje dalyje išanalizuoti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atsakymų rezultatai, ištirtas mokytojų požiūris į atlyginimų sistemą ir pasiūlymai dėl atlyginimų sistemos tobulinimo. Trečioji darbo dalis yra skirta mokytojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimui, sukurti nauji mokytojų atlyginimų modelių elementai. Išvados pateikiamos pagrindinės magistrinio darbo mintys bei tyrimo rezultatų apibendrinimas, išskiriant pasiūlymus, kaip būtų galima patobulinti mokytojų atlyginimų sistemą Lietuvoje.

Darbo tyrimo metodai:

1) Mokslinės literatūros analizė. Šia analize buvo siekiama aptarti ir įvertinti ekonomikos mokslų teorijas apie švietimo finansavimą ir švietimo finansavimo asignavimus pagal išteklių kategoriją (personalo išlaidos).

2) Loginis analitinis metodas. Jis taikytas išsiaiškinti švietimo finansavimo sąvokas, turinį, darant apibendrinimus ir išvadas.

3) Statistinis duomenų grupavimas ir lyginamosios analizės metodas. Šis metodas buvo taikytas vertinant švietimo finansavimo struktūrą ir sudėtį, mokytojų darbo užmokesčio sistemos rodiklius.

4) Sisteminės analizės metodas. Šis analizės metodas taikytas mokytojų darbo užmokesčio sistemos įvertinimui.

Darbo apimtis ir struktūra. Magistrinis darbas apima įvadą, trijų darbo dalių, literatūros nagrinėjimą, išvadas bei pasiūlymus – iš viso 78 puslapiai, be literatūros sąrašo – 63 puslapiai. Darbe pateikta 17 lentelių, 11 paveikslų. Darbui parengti buvo panaudoti 75 šaltiniai.

1. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO IR MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS ANALIZĖ

Istatymiškai įtvirtintos švietimo finansavimo nuostatos, lyginamos su analogiškais kitų valstybių nuostatomis, atskleidžia visuomenės mokymosi poreikius ir valstybės požiūrį į švietimo svarbą. Realiai švietimui skiriamų ir įstatymiškai numatytų lėšų palyginimas atskleidžia valstybės galimybes ir norą vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Švietimo biudžeto išlaidų struktūra rodo, kurios sritys laikomos prioritetinėmis, ja remiantis įvertinamas lėšų įvairioms švietimo sistemos funkcionavimo reikmėms poreikio ir jo patenkinimo lygio santykis.

Šiame darbo skyriuje atlikta bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemos ir švietimo finansavimo asignavimų pagal išteklių kategoriją (personalo išlaidos) analizė, aprašoma Europos šalių patirtis ir Lietuvos praktika. Ištirtas esamas Lietuvos Respublikos švietimo finansavimo modelis, nustatyti pagrindiniai finansavimo šaltiniai bei mokyklų finansavimo procesas. Atlikta išsami bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atlyginimų sistemos analizė.

1.1. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis Lietuvoje

Švietimo sistemos finansavimo problemos yra aktualios kiekvienai valstybei. Pasaulio šalys šiai problemai skiria nemažą dėmesį ne tik politiniu lygmeniu, bet ir moksliniu. Iš tikrųjų valstybėse egzistuojančios politinės ir ekonominės priežastys sąlygojo atskiros mokslo šakos, vadinamos „Švietimo ekonomika“, atsiradimą. Kiekviena veiklos sritis turi savo ekonomiką. Švietimas šiuo požiūriu nėra išimtis. Ekonomika – tai mokslo šaka, kuri nagrinėja santykius, susiklostančius gamybos, mainų, paskirstymo ir vartojimo procese tarp šiame procese dalyvaujančių subjektų. Švietimo ekonomika – tai ekonomikos mokslo šaka, kuri nagrinėja būtent tuos santykius, kurie susiklosto švietimo paslaugų teikimo bei jų įsigijimo ir vartojimo procese tarp atitinkamos kategorijos subjektų, dalyvaujančių šiame procese. Iš tikrųjų dauguma mokslininkų N. Thom (2009), R. Steiner (2009), Ch. Buerkli (2009), K. Himpele (2009) pripažįsta, kad švietimo veikla yra švietimo paslaugų teikimas. D. Dieter (2010), H. Konrad (2010) teigia, kad būtent švietimo paslaugų teikimo dėka susiklosto švietimo ekonominiai santykiai. Kitose pasaulio valstybėse yra nemažai mokslinių straipsnių, knygų, publikacijų, skirtų švietimo ekonomikos problemų nagrinėjimui, jų analizavimui, sprendimų būdų ieškojimui. Švietimo ekonomikos kaip mokslo renesansas pasaulyje dvidešimto amžiaus antroje pusėje buvo tarsi posūkis nuo vienpusio požiūrio į švietimą prie makroekonominių klausimų: investicijos didinimas į švietimą, į žmogiškąjį kapitalą, švietimo ir užimtumo sistemų santykis, švietimo kokybė, efektyvumas. Pažymėtina, kad JAV universitetuose Švietimo ekonomika buvo pradėta dėstyti dar

septintajame dešimtmetyje, o vienas žymiausių šiuolaikinio švietimo ekonomikos mokslininkų F. Eddingas (1958) pirmasis aptarė švietimo veiklos ir ūkio tarpusavio ryšius. Jis 1965 m. siūlė analizuoti ir vertinti švietimo sistemas, ugdymą, nagrinėjant gamybos ir paskirstymo procesų aspektu.

Švietimo ekonomikos kaip mokslo ir kaip akademinės disciplinos problema Lietuvoje yra labai aktuali, esant sunkiai šalies ekonominei būklei ir nepakankamam švietimo finansavimui. Kai kurie švietimo ekonomikos klausimai yra aptariami ir Lietuvos mokslinėje literatūroje: švietimas kaip tautos šaka (Bagdonavičius, 1992), žmogiškasis kapitalas ir visuomenės socialiniai – ekonominiai rezultatai (Stankevičius, 1993), švietimo ekonomikos samprata (Mačerinskienė, 1994). Didelis dėmesys yra skiriamas būtent praktinių švietimo finansavimo klausimų sprendimui (Pusvaškis, 1994). Nors kai kurios mokslo problemos aptariamos Lietuvos mokslinėje literatūroje, tačiau švietimo ekonomikai kaip mokslo tyrimo dalykui, kaip akademinėi disciplinai, skiriama mažai dėmesio.

Švietimo paslauga – tai švietimo gamybinės veiklos rezultatas. Švietimo paslaugų teikimo procese yra kuriamas žmogiškasis kapitalas. Švietimo santykiai atsiranda tada, kai mokytojas mokina, t. y. suteikia mokiniui tam tikrą švietimo paslaugą, o mokinys atitinkamai šią paslaugą priima ir sumoka už ją (pats arba kažkas kitas). Nemokamo švietimo nėra, nes švietimo sistemoje, kaip ir bet kurioje kitoje rinkoje, viskas yra mokama. Klausimas – kas turi mokėti už atitinkamas švietimo paslaugas: valstybė, darbdavys, studentas ar jo šeima? Švietimo paslauga suprantama kaip tam tikra prekė, kuri turi tik jai būdingų savybių ir tikriausiai visi pritartų, kad švietimo paslaugas galima pirkti ir jas parduoti, t. y. švietimo paslaugų pirkimo – pardavimo santykiams galioja rinkos „įstatymai“ ir šiuos santykius palaikančios sąlygos. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas pateikia tokią finansavimo sąvoką – „<...> tai lėšų pervedimas į asignavimų valdytojų vadovaujamų biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų sąskaitas jų programoms vykdyti ar tiesioginis biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų išlaidų ir išsigyjamo turto apmokėjimas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų sąskaitų <...>“¹. Toks finansavimo supratimas siejamas su įstaigų finansavimu. Finansavimas plačiąja prasme suprantamas kaip išlaidų, kurios atsiranda įgyvendinant tam tikrą veiklą, padengimas arba kompensavimas, aprūpinant būtinais finansiniais resursais. A. Zabulionis akcentuoja, kad finansavimas įgyvendinamas remiantis šiais principais: planavimo – lėšos numatomos planuojant biudžetą, t. y. sudaromas tam tikras finansinis planas atitinkamam laikotarpiui; tikslinės paskirties – lėšos naudojamos tik numatytiems objektams ir tikslams finansuoti; negražintinų lėšų – lėšų gavėjui neatsiranda pareigos gražinti lėšas, tačiau tai nereiškia, kad jam neatsiranda pareigos tinkamai naudoti gautas lėšas; proporcingumo – lėšos skiriamos proporcingai veiklos išlaidoms; ekonomijos –

¹ Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas Nr. I-430*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357681&p_query=&p_tr2=> .

finansavimo lėšos naudojamos racionaliai. Šie finansavimo principai galioja visam biudžeto procesui (A. Zabulionis, 2003, p. 114). A. Plikšnys (2010) žvelgia į švietimo finansavimą kaip į būdą aprūpinti švietimo įstaigų veiklą finansiniais resursais, tuo tarpu A. Kalvaitis (2010) – kaip į priemonę, skirtą padengti švietimo išlaidas. Toks požiūris iš tikrųjų atspindi realų finansavimo proceso turinį.

Švietimo finansavimas – tai švietimo įstaigų aprūpinimas finansiniais resursais tikslu padengti ugdymo proceso išlaidas. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas suprantamas kaip procesas, kurio metu mokyklos iš atitinkamų šaltinių pagal galiojančius principus ir įstatymų nustatytą tvarką, priemones, būdus gauna lėšas savo funkcionavimui palaikyti. Kalbant apie bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelį, kyla klausimas – kas yra modelis², kam jis reikalingas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme³ pateiktas švietimo finansavimo šaltinių sąrašas nėra baigtinis. Numatyta, kad švietimo finansavimo šaltiniai yra valstybės biudžeto lėšos, savivaldybių biudžetų lėšos, kiti šaltiniai, t. y. švietimo paslaugas teikiančioms įstaigoms palikta galimybė gauti lėšas ne tik iš valstybės, savivaldybių biudžetų, bet ir iš kitų teisėtų šaltinių. Tačiau yra numatyti tam tikri apribojimai – valstybinės ir savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklos negali imti mokesčio už mokymą pagal pradinio, pagrindinio, vidutinio ugdymo programas, nes toks mokymas yra nemokamas⁴. Švietimo įstatymas⁵ pateikia skirtingų švietimo programų⁶ ir mokyklų finansavimo sąrašą, kuriame yra detalizuotas švietimo sistemos grandžių finansavimas, numatyti konkrečių švietimo programų ir mokyklų finansavimo principai, šaltiniai, būdai. Formaliojo švietimo⁷ programoms valstybinėse, savivaldybių, nevalstybinėse bendrojo lavinimo mokyklose finansuoti, iš valstybės ir savivaldybių biudžetų taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas (žr. 1.3. poskyrį). Šios lėšos savivaldybių ir nevalstybinėms bendrojo lavinimo mokykloms yra skiriamos iš atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme tvirtinamų savivaldybių biudžetams valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų, o valstybinėms mokykloms – iš valstybės biudžete numatytų asignavimų. Bendrojo lavinimo mokyklos lėšas sudaro: moksleivių krepšeliai, tikslinės lėšos mokyklos programoms ir projektams vykdyti, lėšos, skirtos mokymo aplinkai

² Modelis suprantamas kaip įvairiose disciplinose, realaus reiškimo, struktūros, proceso sistemos abstrakcija, kuriame paliekamos tik tos savybės, kurios svarbios sprendžiamai problemai nagrinėti.

³ Lietuvos Respublikos Seimas. (2003) *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1630*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214236&p_query=&p_tr2=>>.

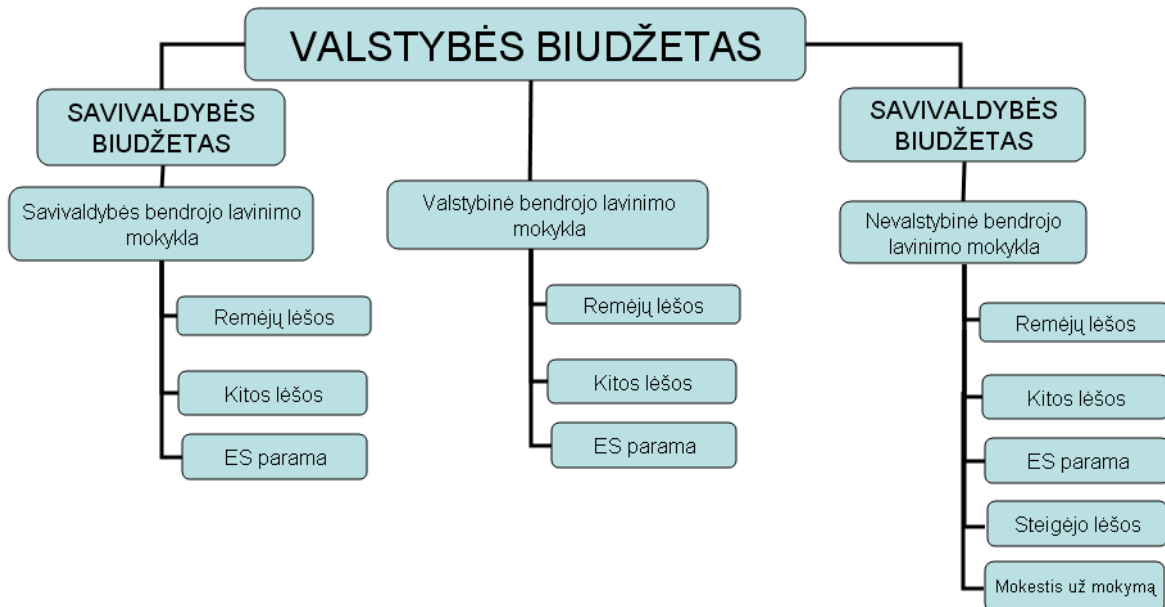
⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

⁶ Švietimo programa – iš anksto apibrėžtas formaliojo ir neformaliojo švietimo darbas, kuriuo siekiama numatyto rezultato.

⁷ Formalusis švietimas – švietimas, vykstantis pagal teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas ugdymo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis arba aukštasis išsilavinimas ir/ar kvalifikacinis laipsnis, suteikiama atitinkama kvalifikacija.

finansuoti, rėmėjų ir kitos teisėtai gautos lėšos. Bendrojo lavinimo mokyklų pagrindinius finansavimo šaltinius galima pavaizduoti toliau pateiktame paveiksle (žr. 1 paveikslą).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Švietimo ir mokslo ministerijos duomenis.

1 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinių sistema

Bendrojo lavinimo mokykla yra viešasis juridinis asmuo, kuris gali veikti kaip biudžetinė arba kaip viešoji įstaiga. Priklausomai nuo to, kokią teisinę veiklos formą mokyklos steigėjas pasirenks, jai bus taikomas Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas⁸ arba Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas⁹. Kai kuriose užsienio valstybėse įstatymai neriboja bendrojo lavinimo mokyklų teisinės veiklos formos pasirinkimo, leidžia pasirinkti bet kurią viešojo juridinio asmens teisinę veiklos formą. Mokyklų galimų finansavimo šaltinių įvairovė priklauso nuo teisės aktuose įtvirtintų finansavimo šaltinių, nuo mokyklų teisinės veiklos formos. Lietuvoje švietimo įstaigų, kurių teisinė veiklos forma yra biudžetinė įstaiga, pertvarkymas į viešąsias įstaigas šiuo metu yra labai aktualus klausimas. Mokyklai pasirinkus viešosios įstaigos teisinę veiklos formą, atsiranda platesnis finansinės veiklos galimybių spektras, kuris skatina didesnę mokyklų savarankiškumą, o tai savo ruožtu turi įtakos papildomų finansavimo šaltinių atsiradimui. Iš kitos pusės – atitinkamai padidėja atsakomybė už priimtus finansinius sprendimus. Viešosios įstaigos pagrindinis privalumas – galimybė verstis įstatymų nedraudžiama ūkine komercine veikla, kuri yra neatsiejamai susijusi su jos veiklos tikslais. Biudžetinė įstaiga tokios teisės neturi.

⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. (2010) *Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-666*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364294&p_query=&p_tr2=>.

⁹ Lietuvos Respublikos Seimas. (1996) *Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įsakymas Nr. I-1428*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363367&p_query=&p_tr2=>.

Šiuo metu Lietuvoje veikia 1364 bendrojo lavinimo mokyklų: valstybinių, savivaldybių ir nevalstybinių. 92 proc. valstybinių ir savivaldybių mokyklų teisinė veiklos forma yra biudžetinė įstaiga, t. y. 1257 mokyklos. Priklausomai nuo to, kas yra mokyklos steigėjas, nustatomas jų pavaldumas: valstybės reguliavimo sričiai, kai steigėjas yra valstybė, arba savivaldybės reguliavimo sričiai, kai mokyklos steigėjas yra savivaldybė. Bendrojo lavinimo mokyklos kaip biudžetinės įstaigos yra finansuojamos iš valstybės biudžeto arba savivaldybių biudžetų, atsižvelgiant į tai, kas yra steigėjas, pagal asignavimų valdytojų patvirtintas sąmatas, laikantis Finansų ministerijos nustatytų finansavimo taisyklių¹⁰. Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai – tai biudžetinių įstaigų vadovai, o savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai – tai savivaldybių biudžetinių įstaigų ar savivaldybių administracijos padalinių vadovai¹¹. Valstybinių bendrojo lavinimo mokyklų asignavimų valdytojas yra Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklų valdytojas yra atitinkamos savivaldybės taryba. Asignavimų valdytojai turi teisę naudoti biudžeto lėšas savo vadovaujamai įstaigai išlaikyti ir sąmatose numatytoms priemonėms finansuoti. Jie užtikrina, kad bendrojo lavinimo mokyklos kaip biudžetinės įstaigos laiku išmokėtų darbuotojams apskaičiuotus atlyginimus, laiku atsiskaitytų su biudžetu, valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigomis ir už kitas paslaugas¹². Atitinkamai iš asignavimų valdytojų gautus biudžeto asignavimus mokyklos turi naudoti racionaliai, pagal asignavimų valdytojų patvirtintas išlaidų sąmatas. Biudžetinių įstaigų įstatymas be straipsnių, reglamentuojančių biudžetinių įstaigų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų gautų asignavimų valdymą, numato nuostatas dėl nebiudžetinių lėšų. Mokyklos kaip biudžetinės įstaigos gali gauti ir kitas lėšas kurios nėra valstybės ar savivaldybių biudžetų asignavimai. Biudžetinių įstaigų įstatymas nepateikia tokių lėšų šaltinių sąrašo, o tik numato, kad Vyriausybė nustato nebiudžetinių lėšų naudojimo taisykles. Šiose taisyklėse¹³, numatyta, kad biudžetinių įstaigų pajamos, gautos atliekant funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, įmokamos į valstybės ar savivaldybės biudžetą. Pajamos gali būti naudojamos šių įstaigų išlaidoms dengti ir kitiems įstaigos poreikiams tenkinti pagal atitinkamas specialiąsias programas. Nuo 2010 m. sausio 1 d. prie minėtų pajamų prisidėjo pajamos už trumpalaikio ir ilgalaikio materialiojo turto nuomą.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas dėl finansų ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. IK-413 „Dėl valstybės ir savivaldybių biudžetų vykdymo, biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų sąmatų vykdymo ataskaitų sudarymo taisyklių ir formų patvirtinimo“ pakeitimo Nr. IK-496*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362991&p_query=&p_tr2=>.

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimas. (2010) *Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-666*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364294&p_query=&p_tr2=>.

¹² Ten pat.

¹³ Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo Nr. 543*. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371547&p_query=&p_tr2=>.

Specialioji programa suprantama kaip veiklos, kuri skirta institucijos, biudžetinės įstaigos misijai įgyvendinti, plano dalis, kuri finansuojama iš įmokėtų į valstybės ir savivaldybių biudžetų sąskaitas pajamų, kitų įstatymais, Vyriausybės nutarimais ir savivaldybių tarybų sprendimais patvirtintų konkrečiam tikslui numatytų lėšų. Prireikus specialiosios programos sąmatos¹⁴ rengiamos pagal kiekvieną finansavimo šaltinį atskirai. Valstybinės ir savivaldybių mokyklos kaip biudžetinės įstaigos, kurios gauna pajamų atlikdamos funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose kasmet sudaro pajamų ir specialiųjų programų sąmatas. Jose gali būti numatyti asignavimai ir įstaigos pagrindinei veiklai, o sąmatas atitinkamai tvirtina valstybės biudžeto asignavimų valdytojai arba jų įgalioti asmenys.

Bendrojo lavinimo mokyklos, kurių teisinė veiklos forma yra viešoji įstaiga, steigėjai gali būti valstybė, savivaldybės ir kiti asmenys, kurie iš įstaigos veiklos nesiekia sau naudos ir yra sudarę viešosios įstaigos steigimo sutartį arba steigimo aktą, arba priėmę sprendimą steigti viešąsias įstaigas. Šiuo metu yra 41 bendrojo lavinimo mokyklų, kurių teisinės veiklos forma viešoji įstaiga. Palyginti su biudžetinėmis įstaigomis, kurias steigti gali tik valstybė ar savivaldybės, viešųjų įstaigų potencialių steigėjų ratas yra daug platesnis. Viešosios įstaigos gali turėti nuosavą kapitalą, kurį sudaro dalininkų kapitalas, lygus dalininkų įnašų vertei (įnašu gali būti tiek pinigai, tiek materialusis ir nematerialusis turtas, įvertintas pagal Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą¹⁵), pelnas (arba nuostolis), perkainojimo rezervas bei rezervai iš pelno, gauto iš ūkinės – komercinės veiklos, susietos su viešosios įstaigos įstatuose nustatytais veiklos tikslais¹⁶. Viešosios įstaigos gali gauti paramą, kitas negražintinai gautas lėšas, kurias privalo naudoti jas perdavusio asmens nurodytiems tikslams. Tokiu būdu gautas lėšas jos turi laikyti atskiroje sąskaitoje ir sudaryti išlaidų sąmatą. Įstatymas numato apribojimus viešosioms įstaigoms priimti negražintinas lėšas tuo atveju, jeigu lėšas perduodantis asmuo nurodo šias lėšas naudoti kitiems tikslams, negu nustatyti viešosios įstaigos įstatuose. Bendrojo lavinimo mokyklų kaip viešųjų įstaigų finansavimą sudaro: iš valstybės arba savivaldybės biudžeto gautas finansavimas (mokinio krepšelio lėšos, steigėjo skiriamas tikslinis finansavimas, lėšos, skirtos mokymo aplinkai finansuoti); nario mokesčiai – stojamųjų įnašų ir nario mokesčio dydį ir mokėjimo tvarką nustato visuotinis narių susirinkimas ir šį savo sprendimą įformina protokolu; tiksliniai įnašai, skirti bendrojo lavinimo mokyklų kaip viešųjų įstaigų įstatuose nustatytiems tikslams įgyvendinti; dotacijos,

¹⁴ Programos sąmata – tai dokumentas, kuriame pagal ekonominę ir funkcinę klasifikacijas nurodomos asignavimų sumos programai vykdyti.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimas. (1999) *Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas Nr. VIII-1202*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=209969&p_query=&p_tr2=>>.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. (1996) *Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įsakymas Nr. I-1428*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363367&p_query=&p_tr2=>>.

neatlyginamai gavus turtą ar lėšos, skirtos tokio turto įsigijimui; kitas finansavimas, t. y. parama materialinėmis vertybėmis arba kita parama, davėjui nenurodžius jos panaudojimo konkretaus tikslo.

Kiekybiniu atžvilgiu bendrojo lavinimo finansavimo temą galima svarstyti dviem būdais. Pirmasis būdas – aptarti ją makroekonominiu požiūriu, t. y. imti bendras sumas, kurias skiria valdžia, ir surasti statistinius rodiklius. Antrasis būdas – aptarti įvairius kanalus, kuriais lėšos pasiekia mokyklas. Pirmoje lentelėje pateikti statistiniai duomenis, gauti pirmuoju būdu.

1 lentelė

Švietimo finansavimo šaltiniai, mln. Lt

Rodiklis	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nacionalinis švietimo biudžetas (mln. Lt)	3169,1	3266,2	3642,0	3918,5	4469,9	5008,0	6413,7	7377,0	5994,0
Valstybės švietimo biudžetas (mln. Lt)	1157,8	1210,4	1343,1	1474,7	1685,8	1973,2	2716,4	2212,5	2005,0
Savivaldybių švietimo biudžetas (mln. Lt)	2011,3	2055,8	2298,9	2443,8	2784,1	3034,8	3697,3	5164,5	3989,0
Švietimo biudžetas (proc. valstybės biudžeto)	30,4	29,4	26,8	25,0	23,2	22,6	21,1	30,0	24,6
Švietimui skirtos lėšos (proc. BVP)	5,9	5,6	5,8	5,5	5,5	5,2	5,6	6,4	5,7

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Švietimo ir mokslo ministerijos duomenis.

Lietuvoje įgyvendinant Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 m. m. nuostatas, laikomasi principo, kad šalies mastu švietimo reikmėms kasmet turėtų būti skirta lėšų tiek, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 6 proc. BVP. Nacionalinis švietimo biudžetas 2002 – 2008 m. m. padidėjo 50,6 proc., tačiau tiek švietimo biudžeto procentas valstybės biudžete (30,4 proc. – 21,1 proc.), tiek švietimui skirtų lėšų procentas nuo BVP (5,9 proc. – 5,6 proc.) kasmet mažėjo. Kad švietimui skiriamų lėšų dalis šalies bendrajame vidaus produkte vis mažėjo, rodė, jog būtina siekti šalies ekonominio potencialo augimo ir švietimo sistemos balanso. Tik 2009 m. nacionalinio biudžeto asignavimai švietimui išaugo iki 6,4 proc. nuo BVP. Tai yra pati didžiausia švietimui skirta BVP dalis nuo 2002 m.

Apibendrinant bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelį, reikia akcentuoti, kad švietimo finansavimo šaltiniai Lietuvoje yra valstybės biudžeto lėšos, savivaldybių biudžetų lėšos ir kiti šaltiniai, t. y. švietimo paslaugas teikiančioms įstaigoms palikta galimybė gauti lėšas ne tik iš valstybės, savivaldybių biudžetų, bet ir iš kitų teisėtų šaltinių. Bendrojo lavinimo mokykla yra viešasis juridinis asmuo, kuris gali veikti kaip biudžetinė arba kaip viešoji įstaiga. Mokyklai pasirinkus viešosios įstaigos teisinę veiklos formą, atsiranda platesnis finansinės veiklos galimybių spektras, kuris skatina didesnę mokyklų savarankiškumą, o tai savo ruožtu turi įtakos papildomų finansavimo šaltinių atsiradimui.

Siekiant suteikti mokykloms daugiau finansinės autonomijos, reikia paskatinti mokyklų pertvarkymo procesą iš biudžetinių įstaigų į viešąsias.

1.2. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo metodai

Švietimas turi būti techniškai efektyvus. Tai reiškia, kad mokyklas pasiekiantys išteklių turi būti naudojami kuo produktyviau, reikiamai atsižvelgiant į specialų jų indėlį visuomenės labui.

Pagrindinė valstybinei valdžiai išskylanti problema yra dvejopa – paskirstyti išteklius¹⁷ mokykloms pagal jų poreikius. Nustatyti mokykloms skirtinų išteklių apimtį gali būti sudėtingiau, jeigu valstybinės valdžios pareigos (ir biudžetai) apima švietimą ir kitus sektorius (tokius kaip, pavyzdžiui, kelių nutiesimas ir aplinkos apsauga, ir t. t.). Tokiais atvejais teisingo sprendimo priėmimas aktualus ne tik bendrojo lavinimo mokykloms, bet ir įvairiems su tuo susijusiems valstybiniam sektoriams. K. Schmid teigimu, norint efektyviai valdyti valstybinius išteklius, reikia, kad jie būtų paskirstyti tarp visų sektorių taip, kad kiekvienas sektorius gautų tokią pačią ribinę naudą (Schmid, 2009, p. 38). Tai reiškia, kad, pervedant lėšas iš vieno sektoriaus į kitą, bendras gyventojų pasitenkinimas nepadidėja¹⁸. Nors šiuo principu ir būtų galima vadovautis, skiriant lėšas švietimui apskritai ir konkrečioms mokykloms, jo neįmanoma pritaikyti, nes pernelyg sunku praktiškai išmatuoti įvairiems sektoriams paskirtų pinigų ribinę naudą. R. Pirolt vadovaujasi pragmatiškesniu valstybinės valdžios būdu: jis nustato tam tikrą kokybės lygmenį, paprastai atsižvelgiant į kitų šalių praktiką, ir numato tokią švietimo sistemos struktūrą, kad šis lygmuo galėtų būti pasiektas laikantis pagrindinių gyventojams svarbiausių švietimo politikos principų (įskaitant aukštą mokymo lygį ir laisvą mokyklos pasirinkimą) (Pirolt, 2009, p. 25). Reikėtų pažymėti, kad švietimui apskritai ir konkrečioms mokykloms skiriamų išteklių dydį lemia numatomos švietimo sistemos struktūros kaina¹⁹. Numatant būdą mokykloms skiriamų išteklių dydžiui nustatyti, M. Schmidt, T. Ostheim, N. Siegel ir R. Zohlnhöfer išskiria du veiksnius: pirma, bendroji organizacinė schema, kurioje pažymimos visų gaunančiųjų lėšas pareigos²⁰, ir, antra, metodai, kuriais apskaičiuojamos skiriamų išteklių apimtys. Šie metodai priklausys nuo to, ar jie bus grindžiami specifiniais konkrečios mokyklos poreikiais, ar tikrai tokių poreikių (pavyzdžiui, mokinių skaičius, geografinė mokyklos padėtis ir ją lankančių mokinių ypatybės) spektro rodikliais, kurių kiekis ir tikslumas gali labai skirtis. Ryšys tarp organizacinės schemos, nustatančios administratorių pareigas, ir galutinai pasirinkto konkretaus metodo išteklių apimčiai apibrėžti yra akivaizdus. Aukščiausio valdžios lygmens administratoriams labai sudėtinga įvertinti visų mokyklų, už kurias jie yra atsakingi, poreikius. Kuo daugiau mokyklų, už kurias jie atsakingi, tuo sunkiau jiems

¹⁷ Šiuos išteklius galima traktuoti kaip „retai teikiamus“, jei atsižvelgsime į poreikių gausą.

¹⁸ Jeigu teisinės sistemos patobulinimai, padaryti pervedus 1.000 eurų iš švietimo srities į teisės sritį, traktuojami kaip socialiniu požiūriu naudingesni už tuos, kurie būtų padaryti, jeigu ta pati suma būtų palikta švietimui, pervedimas turi būti daromas. Jeigu jie traktuojami kaip socialiniu požiūriu mažiau naudingi, pervedimas neturi būti daromas.

¹⁹ Švietimo sistemos struktūrą sudaro formalusis ir neformalusis švietimas.

²⁰ Ši organizacinė schema paaiškina, kas priima kokius sprendimus, neišvengiamai susijusius su konkrečių sumų nustatymu.

žinoti specifinius individualius kiekvienos mokyklos poreikius, todėl skirstant išteklius esmingai svarbūs tampa poreikių rodikliai, t. y. mokinių skaičius, geografinė mokyklos padėtis ir ją lankančių mokinių ypatybės (Schmidt, Ostheim, Siegel, Zohlhöfer, 2007, p. 376 – 377).

Valstybinės valdžios organų skiriamų išteklių apimties nustatymo metodus galima suklasifikuoti taip:

2 lentelė

Valstybinės valdžios organų skiriamų išteklių apimties nustatymo metodų klasifikacija

Metodų sąvokos	Apibūdinimas
Laisvai nustatomos	Sumos gali būti laikomos laisvai nustatomomis atitinkamų valdžios organų, jeigu nustatydami sumas jie neprivalo remtis jokiais kitomis valdžios institucijomis (tai reiškia, kad nėra nustatytos matematinės procedūros ar formulės sumoms apskaičiuoti, poreikiai nustatomi bei juos atitinkančios lėšos skiriamos atsižvelgiant į konkretų atvejį).
Biudžeto patvirtinimas	Mokykloms skiriami ištekliai atitinka pačių mokyklų sudarytą biudžetą, kurį jos teikia patvirtinti atsakingai valstybinės valdžios institucijai.
Konvertavimo lentelės	Naudojama nustatyta lentelė, kurioje konkreči išteklių vertė (išreikšta kaip suma arba kiekis) atitinka vieną arba keletą mokyklos poreikių rodiklių.
Matematinės formulės	Metodai pagrįsti tuo pačiu principu kaip ir konvertavimo lentelės; vienintelis skirtumas tas, kad mokyklos poreikių rodikliai įtraukti į matematinę formulę, pagal kurią nustatomas atitinkamai mokyklai skiriamų išteklių dydis.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf.

Pažymėtina, kad dviejų pirmųjų metodikų naudojimas gali būti valdžios organo, priimančio galutinį sprendimą, ir mokyklų konsultacijų ir/arba derybų padarinys. Taigi mokyklos gali turėti nemažą įtaką nustatant, kaip turi būti padalyti ištekliai. Tiek konvertavimo lentelių, tiek matematinių formulių atveju vienas po kito gali būti sudedami įvairūs komponentai, atitinkantys rodiklius, naudojamus skiriamams ištekliams apibrėžti²¹:

- Per capita²² suma gaunama mokinių skaičių padauginant iš tam tikros nustatytos vertės (kuri gali būti arba pinigine, arba išreikšta fizinių ar žmonių išteklių vienetais). Ši suma tiesiogiai proporcinga mokyklą lankančių mokinių skaičiui.
- Kita matematinė operacija gaunama suma yra mokinių skaičiaus funkcija, tačiau ji nebūtinai yra tiesiogiai proporcinga mokinių skaičiui. Tokio pobūdžio santykiyje viena mokinių grupė gali atitikti didesnes lėšas nei kitos, atsižvelgiant į tai, kas yra traktuojama kaip įplaukų masto didėjimas.

²¹ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf.

²² Per capita sumos, vadinamos „standartine suma vienam mokiniui“, kai kuriose šalyse nereikėtų painioti su standartine suma vienai mokyklai, kuri skiriama kiekvienai mokyklai nepriklausomai nuo joje besimokančių mokinių skaičiaus.

- Netolydi funkcija apibrėžiama per slenksčius, arba ribines vertes, ties kuriomis skiriamos sumos peršoka iš vieno lygmenį į kitą, daug aukštesnį lygmenį.

Valstybinės valdžios organai privalo finansuoti bendrojo lavinimo mokyklas, kad jos galėtų teikti reikalaujamo lygio švietimo paslaugas. Tai padaryti galima vadovaujantis makroekonominiu ir mikroekonominiu požiūriu. M. Busemeyer aiškina – tam reikia su deramu kruopštumu apibrėžti kokybės lygį, kurį turi pasiekti švietimo sistema kaip visuma, o paskui šiam tikslui paskirtus išteklius padalyti visoms mokykloms, kurioms pavesta užtikrinti, kad bendras kokybės poreikis būtų įgyvendintas (Busemeyer, 2006, p. 316). Pagal R. Busemeyer pradiniu tašku laikomi objektyvūs kriterijai ir jiems taikoma visuotinai priimta taisyklė, pagal kurią nustatomas išteklių dydis, į kurį turi teisę kiekviena mokykla (Busemeyer, 2006, p. 319). Pagal F. Wolf atliekamas individualus įvertinimas, kuris turi arba neturi būti paremtas objektyviais kriterijais, tačiau jis nepriklauso nuo jokios visoms mokykloms taikytinos objektyvios taisyklės ar procedūros (Wolf, 2008, p. 34). Reikėtų pažymėti, kad metodai, kai naudojamos konvertavimo lentelės ar matematinės formulės, siejami su pirmąja kategorija, o biudžeto patvirtinimas priklauso antrajai. Išteklių dydžio nustatymas pačios politinės valdžios nuožiūra taip pat turėtų būti priskirtas antrajai kategorijai, nes net jeigu valdžia ir turi atsižvelgti į tam tikrus objektyvius kriterijus, ji vienareikšmiškai sprendžia, kokius išteklius kiekviena mokykla gaus. Iš toliau pateiktos lentelėje informacijos galime susisteminti metodus, kuriais nustatomos mokykloms skiriamų išteklių apimtys įvairiose šalyse.

3 lentelė

Išteklių apimties nustatymo metodai

Metodų klasifikacija		Švietimo įstaigos darbuotojas
1) Bendra sisteminė taisyklė	Matematinė formulė	Belgijos flamandų bendruomenė, Vokietija, Graikija, Airija, Olandija, Austrija, Portugalija, Anglija, Islandija, Lietuva, Estija, Latvija, Lenkija
	Konvertavimo lentelė	Belgijos prancūzų bendruomenė, Graikija
2) Sistemiskai taikomos taisyklės nėra	Administracinė valdžia laisvai nustato išteklių apimtį	Ispanija, Italija
3) Taikomas metodas priklauso nuo atitinkamos regioninės ar vietos valdžios, kuri laisvai nustato, kokios rūšies taisyklė bus taikoma		Danija, Suomija, Norvegija, Švedija

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf.

Pagal 3 lentelės duomenis matyti, kad šalis galima suskirstyti į tris bendras kategorijas: šalis, taikančios bendrą taisyklę kaip savaime suprantamą; šalis, kuriose sistemiskai netaikoma jokia taisyklė (ir administracinė valdžia yra atsakinga už išteklių apimties nustatymą konkrečioms mokykloms, atsižvelgiant į konkrečius atvejus); ir šalis, kuriose ši pareiga yra decentralizuota, todėl nėra vieno

metodo, pagal kurį būtų nustatomos mokykloms skiriamos sumos, nes vietos valdžios organai laisvai renkasi savo taikomus metodus. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad kai kurios šalys priskiriamos keletui kategorijų, priklausomai nuo atitinkamo švietimo lygmens arba skiriamų išteklių rūšies.

1) Sistemiskai taikoma nustatyta taisyklė. Daugelyje šalių matematinė formulė arba konvertavimo lentelė naudojama pedagogų personalo ištekliams, į kuriuos turi teisę kiekviena mokykla, nustatyti. Kaip teigia F. Wolf, Vokietijoje visos žemės personalo ištekliams naudoja tą pačią metodiką, tiktai gali skirtis jų naudojama matematinė formulė. Kiekvienoje žemėje parlamentas, siūlydamas metinį biudžetą, nustato skiriamų mokytojų etatų skaičių. Siūlymai labai aiškiai nurodo, koku pagrindu apskaičiuojamas šis skaičius, taip pat ir detales, susijusias su visais papildomais poreikiais. Pažymėtina, kad už etatų skyrimą įvairioms mokykloms atsakingi valdžios organai praktiškai turi specifines kiekvienos mokyklos aplinkybes konvertuoti į pedagogų etatų skaičių (Wolf, 2008, p. 79). Anglijoje Local Education Authorities (LEA) ir Education and Library Boards pagal Local Management of Schools (LMS) numatytas platesnes reguliacines nuorodas sudaro formulę, pagal kurią ištekliai padalijami mokykloms²³.

2) Sprendimai visiškai priklauso nuo ministerijos ar kito administracinės valdžios organo. Kai kurios šalys neturi griežtų taisyklių, pagal kurias būtų skirstomi ištekliai, todėl atitinkami valdžios organai priima sprendimus ad hoc²⁴. Nors šis būdas gali pasirodyti gana savavališkas, jis gali būti pranašesnis už vienodos taisyklės taikymą, nes leidžia lanksčiau reaguoti į konkrečias aplinkybes. Kaip pavyzdį galime pateikti tris valstybes. Ispanijoje Departamentos arba Consejarias de educación ir Direcciones provinciales de educación atsako už visų išteklių viduriniam lavinimui skyrimą bei pradinio lavinimo visų pedagoginio personalo išteklių skyrimą. Pasak G. Schmidt, nė viena iš šių dviejų valdžios rūšių neturi jokios iš anksto nustatytos taisyklės, kuria vadovaujantis būtų skiriamos lėšos. Jos tiesiog įvertina poreikius ir teikia išteklius, reikalingus jiems patenkinti (Schmidt, 2008, p. 78). Italijoje Švietimo ministerija neprivalo laikytis kokios nors sisteminės taisyklės, nustatydamas lėšų, skirtų mokyklų pedagoginiam personalui, apimtį. Tačiau ministerija privalo atsižvelgti į tam tikrus specifinius rodiklius, nors ji yra laisva spręsti, kaip tai turi daryti²⁵. Prancūzijoje atsakingi valdžios organai gali visiškai laisvai daryti tik tuos sprendimus, kurie susiję su pedagogų personalo išlaidomis. Nereikėtų pamiršti, kad geografiškai decentralizuoti Švietimo ministerijos padaliniai tariasi

²³ Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in the United Kingdom*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf.

²⁴ Šiam tikslui.

²⁵ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Organisation of the education system in Italy*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf.

dėl pedagoginio personalo paskirstymo su centriniais ministerijos skyriais, regioninės ir vietos valdžios organais ir pačiomis mokyklomis²⁶.

3) Mokykloms skiriamų išteklių dydžio nustatymo metodas priklauso nuo atitinkamos regioninės ar vietos valdžios. Kai kuriose šalyse valdžios organai, skiriantys mokykloms išteklius, yra decentralizuoti ir, sprenddami apie skirtinas sumas, veikia pakankamai autonomiškai. Šitokia finansavimo decentralizacija (pati apibrėžiama kaip paskutinė pakopa pervedant išteklius mokykloms) paprastai reiškia sprendimo dėl metodo, kuriuo nustatomos kiekvienai mokyklai skiriamos konkrečios sumos, decentralizavimą. Todėl atitinkami valstybinės valdžios organai gali tam tikslui būti nusistatę taisyklę, kurią jie taiko kaip savaime suprantamą, bet tikrai savo jurisdikcijai priklausančioje geografinėje srityje, taigi negalima daryti išvados, kad egzistuoja visoje šalyje taikoma bendra taisyklė. Apskritai imant, šiai kategorijai priklauso daugiausia tos šalys, kurios plačiu mastu taiko priemones decentralizacijai, paremtai realia atitinkamų vietinių organų autonomija, įgyvendinti. Daugelyje šalių sprendimus priima savivaldybės. Tai pasakytina apie Daniją, Suomiją, Švediją, Norvegiją, Italiją, Austriją visų biudžetinių kategorijų atveju. Graikijoje prefektūrų vyriausybės taiko savo taisykles savo administruojamos kapitalo išteklių dalies sumoms nustatyti²⁷.

Veiksniai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant bendrojo lavinimo mokyklų išteklių dydį gali skirtis sudėtingumu priklausomai nuo kintamųjų, į kuriuos atsižvelgiama, skaičiaus. H. Pechar pastebėjimu, kai kurios šalys sudaro sudėtingas formules, siekdamos realius mokyklų poreikius įvertinti kuo kruopščiau ir tiksliau (Pechar, 2008, p. 22). K. Schmid nuomone, šalys teikia pirmenybę laisvesniam įvertinimui, paremtam nedideliu rodiklių skaičiumi (Schmid, 2009, p. 47). M. Schmidt, T. Ostheim, N. Siegel ir R. Zohlnhöfer pasikliauja faktu, kad sprendimus priimantys vietos valdžios organai ir mokyklos yra artimai susiję, sprendimų priėmimą palieka visiškai pirmųjų kompetencijai, nes jie yra visapusiškai susipažinę su konkrečių mokyklų poreikiais (Schmidt, Ostheim, Siegel, Zohlnhöfer, 2007, p. 381). Taigi, galima kalbėti apie tris šalių kategorijas:

- 1 kategorija – šalys, manančios, kad mokyklos poreikius išsamiai parodo keletas rodiklių, tokių kaip mokinių ir klasių skaičius, taip pat reikiamas pamokų valandų skaičius ir pastato plotas²⁸;

²⁶ Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in France*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf>.

²⁷ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf>.

²⁸ Pažymėtina, kad šie rodikliai paprastai yra tarpusavyje susiję. Jų santykį kartais galima nusakyti tam tikromis taisyklėmis. Pavyzdžiui, formalūs reikalavimai dėl minimalaus ar maksimalaus mokinių skaičiaus klasėje reiškia, kad klasių skaičius priklauso nuo mokinių skaičiaus. Taisyklės, reguliuojančios mokinių darbo krūvį, tiesiogiai susijusios su klasių skaičiumi ir mokymo valandų skaičiumi. Dar kitos taisyklės, susijusios su mokytojų darbo sąlygomis, leidžia apskaičiuoti, kiek reikia mokytojų, kad būtų galima dėstyti reikiamą mokymo valandų skaičių. Įstatymai dėl pedagogų personalo atlyginimų mokytojų skaičių susieja su bendra finansinių išteklių, reikalingų jų atlyginimams sumokėti, suma, ir pan.

- 2 kategorija – šalys, kruopščiai įvertinančios mokyklų poreikius, išplėsdamos, kartais labai ženkliai, naudojamų rodiklių diapazoną. Tokie rodikliai gali būti socialinė mokinių kilmė, geografinė mokyklos padėtis (ar tai miesto, ar kaimo vietovė, ar tai nepasiturinčių gyventojų rajonas, regionas, kuriam būdingos specifinės klimato sąlygos, ir t. t.), mokyklos tipas, jos mokymo sąlygos ir specifinės jos mokinių ypatybės (kaip specifiniai fiziniai ar psichiniai trūkumai, gimtoji kalba) ir pan.;
- 3 kategorija – šalys, kuriose rodiklių pasirinkimas priklauso nuo atsakingų valdžios organų, ir todėl neįmanoma nurodyti konkrečios nacionalinės ar regioninės politikos. Visos šios kategorijos gali būti suderintos ir vienoje šalyje, ypač ten, kur sprendimų dėl mokykloms teikiamų išteklių dydžio priėmimas yra decentralizuotas, todėl skirtingos sistemos egzistuoja viena šalia kitos.

4 lentelė

Rodikliai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant išteklių apimtį

1 kategorija: remiamasi nedaugeliu suvestinių rodiklių	
Poreikių rodikliai	Pedagogų personalas
Mokinių skaičius	Belgijos prancūzų bendruomenė, Graikija, Airija
Mokinių ir klasių skaičius	
2 kategorija: remiasi suvestiniais ir įvairiais kitais rodikliais	
Poreikių rodikliai	Pedagogų personalas
Mokinių skaičius ir kiti rodikliai	Belgijos flamandų bendruomenė, Vokietija, Graikija, Prancūzija, Airija, Liuksemburgas, Portugalija, Austrija, Islandija, Anglija, Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija
Klasių skaičius ir kiti rodikliai	Portugalija
Mokinių ir klasės skaičius ir kiti rodikliai	Ispanija, Italija, Norvegija
Reikalaujamas pamokų valandų skaičius (ir kiti rodikliai)	Prancūzija, Austrija, Portugalija
Mokyklos plotas ir kiti rodikliai	-
3 kategorija: vieno ir daugiau rodiklių pasirinkimas priklauso nuo atsakingo valdžios organo, ir neįmanoma nurodyti bendru pagrindu taikomos politikos	
	Pedagogų personalas
	Danija, Airija

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf.

Tolesnė analizė labiau susijusi su šalimis, priklausančiomis 1 ir 2 kategorijoms (žr. 4 lentelę). Tiesiogiai ar netiesiogiai vertinti mokyklų poreikiams, nepriklausomai nuo šalies ir išteklių kategorijos, yra naudojamas mokinių skaičius. Tai pasakytina apie Belgiją, Airiją, Olandiją (vidurinę lavinimą), Angliją, Islandiją, Vokietiją, Graikiją, Prancūziją, Portugaliją, Lietuvą, Latviją, Lenkiją ir Estiją.²⁹

Pažymėtina, kad mokyklų poreikiams nustatyti taip pat remiamasi klasių skaičiumi. Tai pasakytina apie kai kurias Danijos savivaldybes, Ispaniją, Italiją ir Norvegiją pedagoginio personalo

²⁹ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf.

išteklių atveju. Visose šiose šalyse egzistuojantys formalūs reikalavimai dėl klasių dydžio reiškia, kad yra tiesioginis reguliuojamas ryšys tarp klasių skaičiaus ir mokinių skaičiaus³⁰.

Reikalaujamas pamokų valandų skaičius gali būti susijęs su bendra mokykloms skiriamu pedagoginio personalo išteklių apimtimi. K. Schmid pabrėžia, kad Vokietijoje už šį aspektą atsakingos žemės, kurios sprendžia, kokiais rodikliais remtis. Visose žemėse skaičiavimo metodai apima šiuos veiksnius: mokinių skaičius klasėje, vienam mokytojui tenkančių pamokų valandų skaičius bei vienai klasei tenkančių pamokų skaičius (Schmid, 2009, p. 127). Tas pats pasakytina apie Austriją ir Portugaliją, kur pedagogų personalas turi būti skiriamas į mokyklas atsižvelgiant į reikalaujamą mokymo valandų skaičių, kuris priklauso nuo konkrečių dalykų ir mokinių skaičiaus arba klasių grupių struktūros³¹. Prancūzijoje pedagoginio personalo išteklių apimtis vidurinio lavinimo mokykloms nustatoma struktūrinių normų (skyrių ir poskyrių), privalomiems kursams skiriamo laiko ir pasirenkamiems kursams skiriamo laiko vidurkiu pagrindu³².

Kiti rodikliai naudojami rečiau, kartu su pagrindiniu rodikliu, siekiant tobuliau įvertinti mokyklų poreikius. Jie gali būti įtraukiami į mokykloms teikiamų išteklių sumos nustatymo metodą laikantis strategijos įtraukti į skiriamas lėšas išteklius, kurie leistų mokykloms patenkinti visus savo poreikius. Vadovaujantis alternatyvia strategija, nustatomos pagrindinių išteklių lėšos, o paskui pervedami papildomi ištekliai, skirti specifiniams poreikiams tenkinti. Rodiklių, susijusių su tobulesniu mokyklų poreikių įvertinimu ir išteklių, kurie turi būti joms skiriami, sumų nustatymu, yra daug ir jie labai skirtingi³³:

- Ankstesnė patirtis. Praėjusių metų išlaidos traktuojamos kaip norma, kuri vėliau gali būti peržiūrima priklausomai nuo vienu ar kitu rodikliu, tokiu kaip, pavyzdžiui, infliacijos lygis.
- Mokyklą lankančių mokinių ar savivaldybės, kuriai priklauso mokykla, socialine specifika. Tai pasakytina apie Belgijos prancūzų bendruomenę, Prancūziją, Airiją, Italiją, Olandiją, Portugaliją, Angliją, Lietuvą, Estiją, Latviją ir Lenkiją personalo išteklių atveju.
- Mokiniai imigrantai ir (arba) tie, kurie nekalba ta kalba, kuria mokoma – į juos atsižvelgiama skiriant pedagogų personalo išteklius Danijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Olandijoje, Austrijoje, Islandijoje ir Norvegijoje.

³⁰ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf>.

³¹ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Organization des Bildungssystems in Österreich*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_DE.pdf>.

³² Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in France*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf>.

³³ Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf>.

- Kitos mokyklą lankančių mokinių ypatybės. Mokinių, turinčių specifinių poreikių, buvimas taip pat įtrauktas tarp rodiklių, susijusių su išteklių mokykloms skyrimu pedagoginio personalo išlaidoms Vokietijoje, Italijoje, Portugalijoje, Anglijoje, Islandijoje ir Norvegijoje. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad čia nešnekama apie išteklius, skiriamus specialiajam lavinimui, o tik pabrėžiamas faktas, kad specifinių poreikių turintys mokiniai priimami į paprastas mokyklas, ir tai turi įtakos joms skiriamų valstybės lėšų apimčiai. Ispanijoje atsižvelgiama į mokinių pasiekimų lygį, o Danijoje atsižvelgiama į mokinių amžių.
- Pedagogų personalo ypatybės. Olandijoje ir Portugalijoje svarbus veiksnys nustatant viduriniam lavinimui skiriamas lėšas yra mokytojų darbo stažas. To priežastis yra ta, kad mokyklos šiose šalyse pirmiausia gauna sumą pinigų, kad galėtų sumokėti mokytojų atlyginimus. Mokykloms skiriami pinigai tenkina jų personalo lūkesčius. Į šį aspektą atsižvelgiama ir apibrėžiant mokytojų skaičių, į kurį gali pretenduoti mokykla, nes didėjant darbo stažui mažėja savaitinis mokytojo darbo krūvis. Reikia pažymėti, kad Anglijoje (išskyrus Škotiją) pačios mokyklos yra atsakingos už savo personalo biudžeto valdymą³⁴. Iš pradžių įdiegus vietinį mokyklų valdymą vietos valdžios organai galėdavo kompensuoti tikrai mažesnių mokyklų didesnes nei vidutines išlaidas pedagogų personalui. Tačiau Anglijoje ir Velse nauja finansavimo tvarka, pasak N. Barr ir I. Crawford, suteikia vietos valdžios organams didesnę laisvę reaguoti į visų mokyklų faktines pedagoginio personalo išlaidas (Barr, Crawford, 2008, p. 35).
- Savybės, susijusios su mokyklos aplinka. Ispanijoje ir Prancūzijoje personalo ištekliai mokykloms iš dalies priklauso nuo to, ar mokykla yra miesto, ar kaimo vietovėje³⁵.

Apibendrinant bendrojo lavinimo mokykloms skiriamų išteklių nustatymą, reikia akcentuoti, kad išteklių dydžio nustatymo metodai ir rodikliai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant išteklių apimtį, yra du politinės valdžios naudojami mechanizmai siekiant gerinti švietimo kokybę, užtikrinti pakankamą jo plėtotę ir mažinti jo kainą. Biudžeto sunkumai, su kuriais susiduria daugelis šalių, valstybinę valdžią verčia analizuoti savo veiksmų bendrą efektyvumą ir apsvarstyti išteklių įvairiems sektoriams, už kuriuos ji atsakinga, skirstymo būdą. Didelė sprendimų priėmimo decentralizacija, suteikiant vietos veikėjams visišką laisvę nustatyti mokykloms teikiamų išteklių dydį, numato politiką, kuri dėl priimančiųjų sprendimus ir pačių mokyklų artumo yra pakankamai gerai pritaikyta mokyklų poreikiams. Tačiau tokio pobūdžio sistema, kuriai būdinga daugybė sprendimų priėmimo centrų, turi

³⁴ Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in the United Kingdom*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf>.

³⁵ Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in France*. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf>.

būti vertinama sąlygiškai, nes jai trūksta išteklių skyrimo skaidrumo ir galimybės lyginti mokyklas tarpusavyje. Priešingai, palyginti centralizuotos sistemos, pasižyminčios specialiais reikalavimais, tokiais kaip normų įtvirtinimas ir griežtai nustatytų konvertavimo lentelių ar matematinių formulių naudojimas, beveik neabejotinai yra pranašesnės užtikrinant visų procedūrų skaidrumą ir kuo lygesnį visų mokyklų traktavimą. Tačiau tokių sistemų trūkumas yra tas, kad jos neskatina mokyklose plėtoti naujus projektus ar atsižvelgti į konkrečias vietas aplinkybes. Šis tam tikra prasme bendras teiginys turi būti patikslintas atsižvelgiant į įvairias išteklių kategorijas.

1.3. „Mokinio krepšelis“ finansavimo principas

Konstitucinė nuostata, kad mokymas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklose yra nemokamas, nėra absoliuti. Valstybė turi pareigą užtikrinti mokyklų finansavimą. Nereikėtų pamiršti fakto, kad valstybės biudžeto pagrindinis pajamų šaltinis yra mokesčiai, kuriuos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti kiekvienas gyventojas. Todėl mokinių tėvai už mokymą moka ne tiesiogiai, bet per mokesčių sistemą. Atsižvelgiant į tai, valstybė pasirinkdama ir nustatydama mokyklų finansavimo principus, priemones ir būdus, turi užtikrinti mokesčių mokėtojų lėšų panaudojimo finansinį efektyvumą, socialinį teisingumą ir veiksmingumą. Pagrindinis bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinis yra valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšos (kaip jau buvo minėta 1.1. poskyryje). Valstybės biudžeto lėšos nuo 2002 m. mokykloms skiriamos pagal principą „pinigai paskui mokini“ arba „mokinio krepšelis“, kuris pasaulyje žinomas kaip švietimo vaučeris. Daugiau nei prieš 51 metus žymus JAV ekonomistas M. Friedman pirmą kartą pasiūlė įvesti švietimo vaučerį, kurio vertė atitiktų vieno moksleivio mokymui skiriamas lėšas šalyje. Aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, t. y. 1976 m. tapo Nobelio premijos laureatu už pasiūlytą naują mokyklų finansavimo modelį. Reikėtų pažymėti, kad M. Friedman buvo pirmasis ekonomistas, kuris propagavo minėtą mokyklų finansavimo metodą, turėdamas tikslą užtikrinti pradinio ir vidurinio ugdymo kokybę remiantis liberalios rinkos sąlygomis. Jis tikėjo, kad vaučeris garantuos mokinių privilegijas ir ugdymo poreikių užtikrinimą mokyklose, turės prevencinį poveikį mokiniams anksti paliekant mokyklas. M. Friedman nuomone, visos mokyklos turi būti privačios, o valstybės paskirta institucija turėtų kontroliuoti, kad jos atitiktų apibrėžtus minimalius reikalavimus.

Tuo laiku tokia radikali švietimo finansavimo reforma buvo daugiau teorinė galimybė, nesulaukusi politikų pritarimo. Vėliau buvo nagrinėjamos įvairios tokio švietimo finansavimo sistemos modifikacijos: bandyta atkreipti dėmesį į nelygias moksleivio šeimos finansines galimybes, moksleivių su negalia poreikius, religinių mokyklų problemas, rasinius skirtumus. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti

K. Jencks, Harvardo universiteto socialinės politikos profesoriaus, pasiūlytas vaučerio modelio modifikuotas variantas, kuris rėmėsi ne liberalios rinkos sąlygomis, bet socialine politika. Jo siūlomas vaučerio modelis buvo paremtas daugiau varžančio pobūdžio principais (Lee, Wong, 2002, p. 4): vaučerio vertė turi būti tokio dydžio, kad padengtų vidutinius ugdymo paslaugų teikimo kaštus; mokyklos negali nustatyti jokių papildomų įmokų mokinių tėvams; mokyklos privalo priimti visus mokinius, jeigu joje yra laisvų vietų; jeigu pageidaujančių lankyti mokyklą mokinių yra daugiau negu laisvų vietų mokykloje, mokiniai pasirenkami loterijos būdu; mažas pajamas uždirbančių tėvų vaikams be pagrindinio vaučerio dar skiriamas papildomas kompensuojamasis vaučeris, kad būtų užtikrinta socialinė sanglauda mokykloje. Atkreiptinas dėmesys į vieną abiejų (M. Friedman ir K. Jencks) vaučerių modelių aspektą – valstybė, kuri taiko mokyklų vaučerio finansavimo modelį neturi skirti papildomų lėšų mokykloms, t. y. vaučerio vertė turi būti pakankama tinkamai mokyklos veiklai užtikrinti. Mokslininkai nustato šiuos pagrindinius mokyklos vaučerio modelių tikslus (West, 1997):

- užtikrinti mokyklos pasirinkimo laisvę, t. y. tėvai turi teisę apsispręsti ir pasirinkti mokymo paslaugų teikėją, o valstybė įgyvendindama šią laisvę turi skirti vaučerį kiekvienam mokiniui, kuris nuneš jį į pasirinktą mokyklą;
- skatinti mokyklų konkurenciją, kadangi viešosios mokyklos dažnai traktuojamos kaip neefektyvios ir biurokratinės, tuo tarpu vaučerių sistema yra tarsi iššūkis mokykloms, nes konkurencijos dėka pagerės mokyklų teikiamų švietimo paslaugų kokybė, sumažės kaštai, o tai paskatins švietimo inovacijas;
- leisti mažas pajamas uždirbančių šeimų vaikams mokytis privačiose mokyklose – mokyklos vaučeris leis mokiniams iš nepasiturinčių šeimų pasirinkti ne tik viešąją mokyklą, bet ir privačią.

Atkreiptinas dėmesys, kad ilgą laiką švietimo vaučerio finansavimo modelis buvo tik akademinų diskusijų objektas ir tik 1990 m. ši švietimo finansavimo idėja vėl buvo realizuota praktikoje JAV Milvuokio valstijoje, vėliau – Klyvlende, Viskonsine, Floridoje ir Niujorke. Teorinius mokyklų finansavimo vaučerių modelius taiko labai maža dalis pasaulio valstybių, pavyzdžiui, Kolumbijos Respublika, Australija, netgi JAV, iš kur atkeliavo į Europą švietimo vaučerių sistema, tik keliose valstijose taikomi tikrieji teoriniai mokyklų vaučerių modeliai. Akademinio požiūriu geriausiai vaučerinė sistema buvo įgyvendinta Čilėje paskutiniame dvidešimtojo amžiaus dešimtmetyje – vienas iš esminių šalies švietimo reformos komponentų buvo valstybinių ir privačių mokyklų finansavimas pagal vidutinį mėnesinį mokyklos lankomumą, t. y. moksleivių skaičių.

Kiekviena pasaulio valstybė savo nuožiūrą taiko mokyklos vaučerio principą, nustato jo įgyvendinimo taisykles bei suteikia adaptuotam mokyklos vaučerio finansavimo modeliui savo pavadinimą. Lietuvos bendrojo lavinimo finansavimo sistemoje modifikuotas mokyklos vaučerio

modelis buvo pradėtas taikyti nuo 2002 m. Nuo pat pradžių vadinamas Mokinio krepšeliu (toliau – MK)³⁶.

Principo taikymas bendrojo lavinimo mokyklų finansavime suponuoja tai, kad kiekviena mokykla gauna iš valstybės biudžeto lėšų dalį, proporcingą joje besimokančių mokinių skaičiui. Šio principo taikymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymai bei 2003 – 2012 m. m. valstybinė švietimo strategija. Taip pat nereikėtų pamiršti MK lėšų naudojimo rekomendacijų³⁷ bei savivaldybių tarybų sprendimais tvirtinamų MK lėšų paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašų. Kiekvienais metais Lietuvos Respublikos Seimas, priimdamas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustato MK lėšas, kurių dydis kiekvienai bendrojo lavinimo mokyklai priklauso nuo sutartinių moksleivių skaičiaus. Sutartinių moksleivių skaičius mokykloje nustatomas atsižvelgiant į realų mokyklą lankančių moksleivių skaičių, taikant papildomus koeficientus. MK lėšos valstybinėms bendrojo lavinimo mokykloms, nepriklausomai nuo jų teisinės veiklos formos, skiriamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžete numatytų asignavimų valstybinių mokyklų steigėjams, o nevalstybinėms ir savivaldybių bendrojo lavinimo mokykloms – iš atitinkamos savivaldybės biudžetui priklausančios Lietuvos Respublikos biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos dalies. Įvedant MK principą mokyklų finansavime, buvo siekiama pagrindinių tikslų: sukurti skaidrią švietimo finansavimo sistemą, efektyviau naudoti švietimui skiriamas lėšas ir stiprinti mokyklų finansinį savarankiškumą. MK principo įvedimas daro įtaką mokyklų finansavimo skaidrumui, nes lėšos skaičiuojamos pagal iš anksto nustatytą metodiką ir paskirstamos mokykloms laikantis visų nustatytų finansavimo taisyklių. Principas pasižymi decentralizacijos savybėmis ir puikiai papildo subsidiarumo principą. Finansavimas nėra koncentruotas vienoje pozicijoje, pavyzdžiui, vienoje valdžios institucijoje, o lėšų nustatymo ir paskirstymo mokykloms užduotis tenka tiek Lietuvos Respublikos Seimui, tiek Vyriausybei, tiek savivaldybėms. Atitinkama mokykla, gavusi finansavimą, MK lėšas naudoja švietimo ir mokslo ministro patvirtintam ugdymo planui įgyvendinti, mokytojų atlyginimams apmokėti – šių išlaidų dalis sudaro 96 proc.

³⁶ MK – tai vienerių metų lėšos, skirtos vienam sutartiniam mokiniui ugdyti.

³⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo Nr. 785*. Prieiga per internetą:
< http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=140196&p_query=moksleivio%20krep%F0elio%20&p_tr2=2>.

Pirmą kartą Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme Nr. IX-643 buvo įvirtintas MK³⁸. Šiame įstatyme nustatytas 1521 Lt MK dydis. Iš 5 lentelėje pateiktos informacijos galime pastebėti MK lėšų dalies didėjimo tendenciją.

5 lentelė

Valstybės biudžeto asignavimų švietimui ir mokinio krepšelio lėšų kaitos tendencija

Metai		MK dydis, Lt		MK dalis nuo visų švietimui skirtų lėšų, %
2002			1521	95.0
2003			1538	91.5
2004	Iki 04-30	1555	1629	42.7
	Nuo 05-01	1703		
2005	Iki 08-31	1728	1765	40.6
	Nuo 09-01	1802		
2006			1942	78.6
2007			2333	76.2
2008	Iki 08-31	2684	2871	32.2
	Nuo 09-01	3059		
2009	Iki 08-31	3738	3686	48.8
	Nuo 09-01	3635		46.8

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo duomenis.

Palyginus su 2002 m. MK lėšų dalimi krepšelis kasmet augo – 2003 m. jis padidėjo iki 1538 Lt (t. y. 0,2 proc.), 2004 m. iki 1629 Lt (8,5 proc. per metus). Tokiais tempais MK augo iki 2009 m. rugsėjo 1 d., ir, palyginus su pirmuoju MK dydžiu, jau 2009 m. sausio 1 d. sudarė 3738 Lt, per tą laikotarpį MK padidėjo 2217 Lt (arba 54,6 proc.). Tačiau reikėtų pažymėti, kad nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. MK lėšų dydis, praėjus septyneriems metams, pirmą kartą buvo sumažintas 2,8 proc. (103 Lt). Toks MK lėšų dalies sumažinimas turi tam tikrą paaiškinimą – MK dydis nustatomas atsižvelgiant į šalies ekonominę bei socialinę padėtį, kurį šiuo metu nėra viena geriausių, kadangi valstybėje vykdoma taupomoji bei valstybės biudžeto išlaidas mažinanti politika.

Analizuojant 5 lentelėje pateiktą informaciją, galime nesunkiai pastebėti, kad MK tenka pakankamai didelė valstybės biudžeto asignavimų dalis, palyginus su visam švietimui skirtais asignavimais. 2008 m. MK lėšų dalis sudarė 32,2 proc. visų valstybės biudžete numatytų asignavimų švietimui atžvilgiu, tuo tarpu 2007 m. – 76,24 proc., 2006 m. – 78,58 proc., 2005 m. – 40,6 proc., 2004 m. – 42,7 proc., 2003 m. – 91,5 proc., o 2002 m. netgi 95 proc. Šiuo atveju galime pastebėti, kad MK lėšos visų švietimui skiriamų lėšų dalies atžvilgiu turi tendenciją mažėti. Tai paaiškinama tuo, kad kasmet yra numatomi didesni valstybės biudžeto asignavimai švietimui, tačiau MK lėšų dalies augimo tempas yra lėtesnis.

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos 2002 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. IX-643*. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=157069&p_query=&p_tr2=>.

Švietimo finansavimas pagal principą „pinigai paskui mokinį“ – tai racionalus biudžetinių lėšų panaudojimas, mokyklai teisingai planuojant savo biudžetą. Reikėtų atkreipti dėmesį į teisės aktuose įtvirtintą nuostatą, kad mokykla gali savarankiškai spręsti kaip naudoti tik rėmėjų ir kitas teisėtai gautas lėšas. MK lėšos į šią kategoriją nepatenka, nes biudžetinių lėšų panaudojimą koordinuoja ir kontroliuoja bendrojo lavinimo mokyklos steigėjas ir valstybė. Iš vienos pusės tokia kontrolė priimtina, norint sustiprinti lėšų panaudojimo skaidrumą. Iš kitos pusės tokia kontrolė „suriša rankas“, nes mokyklos negali disponuoti joms priskirtomis lėšomis savo nuožiūra. Mokykla, jos direktorius yra arčiausiai mokyklose egzistuojančių problemų ir geriausiai žino jų sprendimo būdus – ko trūksta mokyklai ir kas yra būtina, norint patobulinti ugdymo procesą bei teikiamų bendrojo lavinimo paslaugų kokybę.

Netgi bendrojo lavinimo mokyklų sutaupytas MK lėšos gali būti naudojamos kitoms švietimo reikmėms finansuoti tik mokyklos steigėjo sprendimu, t. y. mokyklos direktorius negali kitaip paskirstyti mokyklai skirtų MK lėšų, negu nustatyta teisės aktuose. MK dydis ir lėšos mokyklų steigėjams nustatomos ir skiriamos švietimo ir mokslo ministro teikimu, parengiant Lietuvos Respublikos kiekvienų metų valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kuriame numatomos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos valstybinių, savivaldybių ir nevalstybinių mokyklų ugdymo procesui finansuoti. Mokyklų steigėjai turi teisę perskirstyti MK lėšas tarp jų įsteigtų mokyklų iki penkių procentų visos specialiosios tikslinės dotacijos dalies, kai steigėjas yra savivaldybė, arba Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų dalies, kai steigėjas yra valstybė.

MK principas dažnai prilyginamas būdai, kuris skatina mokyklų finansinės – ūkinės veiklos savarankiškumą. Apie kokį savarankiškumą galima kalbėti, jeigu (kaip jau buvo minėta 1.1. poskyryje) dauguma bendrojo lavinimo mokyklų yra biudžetinės įstaigos, o biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojantys, detalizuojantys įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai aiškiai apibrėžia kam turi būti naudojamos ir skiriamos iš valstybės biudžeto gautos lėšos, šiuo atveju MK lėšos. Todėl šiuo atveju MK principą veikiau galima įvardyti kaip finansavimo būdą, kurio vienas iš tikslų – optimizuoti biudžetinių lėšų paskirstymo procesą iš valstybės biudžeto mokyklų steigėjams ir mokykloms. Institucijos, atsakingos už biudžetinių lėšų panaudojimo kontrolę, yra suinteresuotos, kad biudžetinės lėšos, kurios skiriamos įstaigoms, būtų naudojamos kuo efektyviau, tik nustatytam tikslui, o tai reiškia, kad yra sukurtos tokios taisyklės, kurios nustato kiek, kam ir kokia MK lėšų dalis turi būti skirta mokykloje. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad vienas iš MK principo įvedimo tikslų – stiprinti mokyklų finansinį savarankiškumą – tokiu atveju turėtų būti sukurtas toks mechanizmas, kuris leistų mokykloms savo nuožiūra disponuoti MK lėšomis. Tačiau kol kas tokios galimybės nėra. Iš kitos pusės – pačios

mokyklos nėra pasirengusios priimti minėtą finansinį savarankiškumą, nes jis sąlygoja didesnę atsakomybę ir riziką, o mokykloje dirbančių specialistų kvalifikacija nėra pakankama norint tinkamai savarankiškai valdyti pinigų srautus. Todėl kalbant apie finansinį mokyklų savarankiškumą, kurį suponuoja MK principas, reikėtų nepamiršti ir mokyklų pasirengimo bei noro priimti šią atsakomybę ir riziką.

MK principas turi nemažai šalininkų. Yra pasisakančių ir prieš tokį finansavimo principą. MK turi ir privalumų, ir trūkumų, tačiau taip pat yra žinoma, kad nėra „absoliutaus gėrio“, kaip nėra „absoliutaus blogio“, todėl siekiant tam tikrų tikslų, gali atsirasti „šešėliniai“ iš anksto nenumatyti arba numatyti neigiami padariniai. „MK principo įvedimas – tai vienas iš būdų išvesti švietimo sistemą į kokybiškai naują ekonominę egzistencijos lygį“ – taip kalba MK principo šalininkai (A. V. Matulionis (2010), A. Kalvaitis (2010), A. Zabulionis (2010)). Yra mokslininkų, kurie nesutinka su tuo. K. Trakšelis (2010), R. Turonis (2010), J. Gečienė (2010) teigia, kad MK principas yra praeitis etapas ir tiesiog būtina ieškoti naujų moksliskai pagrįstų bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo būdų ir priemonių. Tiek viena, tiek kita nuomonė yra pagrįsta. Ekonominės mokyklų finansavimo problemos yra pačios sudėtingiausios, o MK principo įvedimas, nors ir sąlygoja teisingą ir skaidrų lėšų paskirstymą mokykloms, kad tos lėšos pasiektų kiekvieną moksleivį, tačiau neišsprendžia visų mokyklų finansinių – ekonominių problemų. Iki šiol nėra vieningos nuomonės, ir mokslininkai bei akademikai neprieina konsensuso mokslinėse diskusijose dėl to, kuris mokyklos vaučerio finansavimo modelis užtikrintų mokyklos ugdymo paslaugų efektyvumą, padidintų bendrojo lavinimo paslaugų vartotojų pasirinkimą. Pats savaime MK principas, palyginus su kitais finansavimo būdais, pasižymi didesnėmis potencialiomis galimybėmis turint tikslą nustatyti planines sumas maksimaliai jas priartinant prie realių išlaidų, kurios tenka švietimo paslaugoms. Tačiau taikant šį principą praktikoje viskas priklauso nuo apskaičiavimo sistemos, kurioje taikomi normatyviniai rodikliai, bei nuo jų kokybės. Įvesdami MK principą bendrojo lavinimo ugdymo finansavimo srityje, mokyklų vadovai, mokyklos bendruomenės nariai ir visuomenė tikėjosi, kad toks finansavimo būdas aprūpins bendrąjį lavinimą tinkamu bei pakankamu finansavimu, o ne likutiniu. Taip pat buvo manyta, kad mokyklų vadovams bus suteikta galimybė patiems disponuoti finansiniais resursais, kas anksčiau nebuvo galima. Tačiau laikui bėgant tapo aišku, kad biudžetinė klasifikacija nebuvo ir kol kas nėra panaikinta. MK dydis nustatomas pagal realiame gyvenime tenkančias išlaidas arba atsižvelgiant į finansavimo galimybes. Tam tikrų normų nustatymas dar nereiškia, kad finansavimas vyksta pagal mokyklos poreikius. Vieningo normatyvo, t. y. MK koeficiento, kuris nustatomas kasmet vienam moksleiviui, pagalba, praktiškai neįmanoma kokybiškai apskaičiuoti finansinius poreikius didžiausioje švietimo įstaigų kategorijoje, kurią sudaro bendrojo lavinimo mokyklos. Esmė tame, kad mokykloje, palyginus

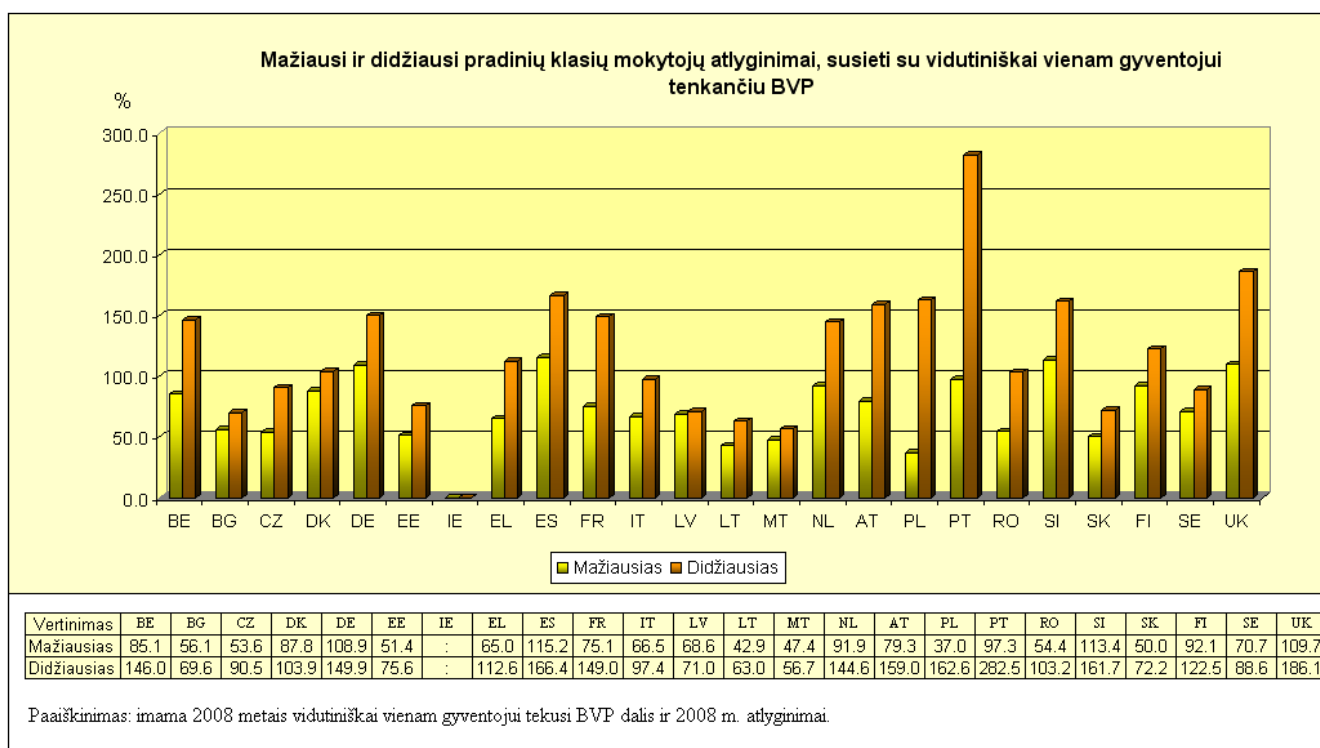
su kitomis švietimo įstaigomis, dauguma išlaidų tiesiogiai nekoreliuoja su moksleivių skaičiumi, o veikiau priklauso nuo mokytojų apmokamų valandų skaičiaus, bei nuo klasių skaičiaus. Tai paaiškinama tuo, kad įvairiose bendrojo lavinimo mokyklose, priklausomai nuo jų vietovės, klasėje besimokančių vaikų skaičius iš tikrųjų skiriasi, o atsižvelgiant į tai, kad atlyginimai mokytojams mokami priklausomai nuo pedagoginių valandų (kontaktinių ir papildomų) skaičiaus, tai reiškia, kad išlaidų dydis vienam mokiniui skirtingose mokyklose gali žymiai svyruoti.

Apibendrinant galima teigti, kad šiandien kaip niekad reikalingi moksliskai pagrįsti normatyvai (MK), kurie ne tik leistų pakankamai nustatyti objektyviai pagrįstas išlaidas, teikiant švietimo paslaugas, bet taip pat suteiktų galimybę optimaliai paskirstyti biudžetines lėšas mokyklos viduje. Šiam dalykui, kai kurių užsienio šalių mokslininkų (M. Schmidt (2009), T. Ostheim (2009), N. Siegel (2010), R. Zohlh fer (2010)) nuomone, visiškai netinka „standartizuotas“ požiūris, kad jeigu pinigai keliauja paskui mokinį, tai visur – nuo darželių iki universitetų. Kiekvienu konkrečiu atveju pasirinkimas turi būti apskaičiuotas ir pagrįstas. Todėl reikėtų pažymėti, kad apskaičiuojant MK, tikslingiausia būtų apskaičiuoti būtent pedagoginę darbo valandą, kadangi tai leis pereiti nuo mokyklų finansavimo prie ugdymo programų finansavimo. Svarbus dar vienas momentas, kad nustatydami MK lėšų imperatyvų panaudojimą, t. y. bendrojo lavinimo mokyklų teisės pačioms disponuoti mokyklų finansiniais resursais ribojimas, tiesiogiai turi įtakos MK lėšų panaudojimo efektyvumui.

1.4. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo ūmokes io sistema

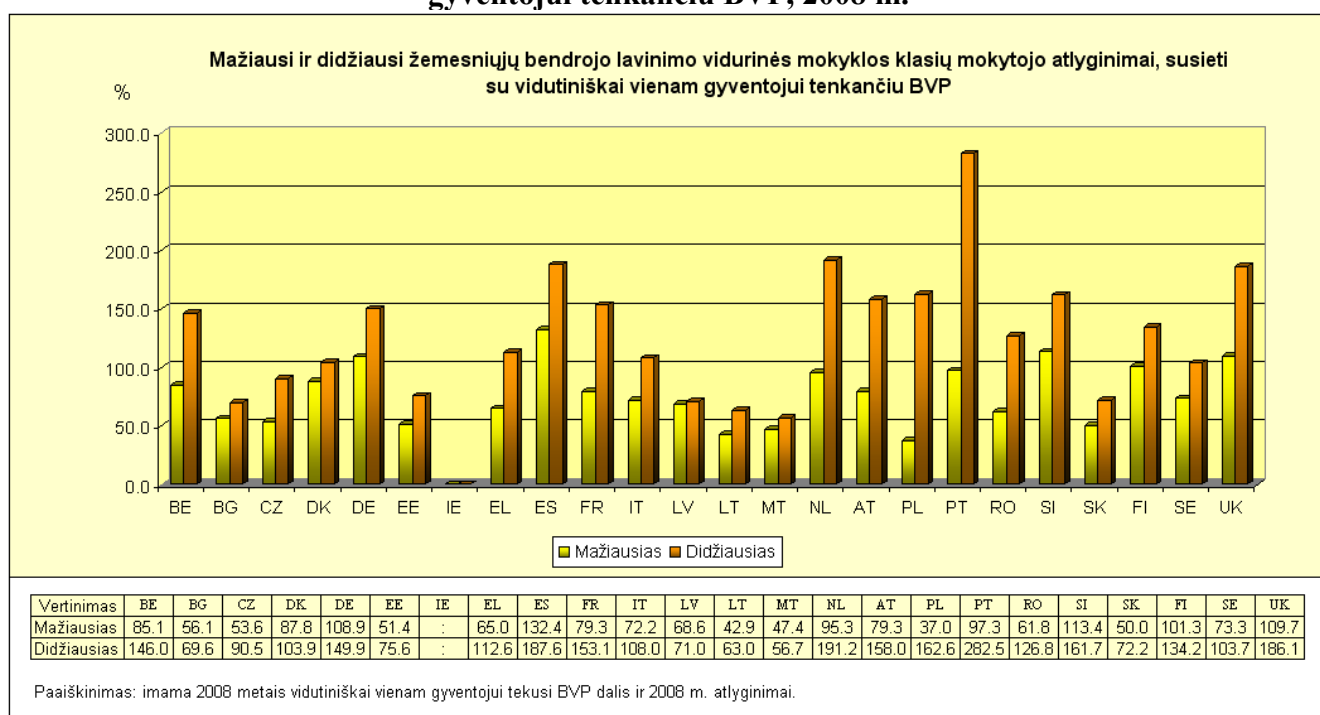
Tikslingas švietimo finansavimas ir racionalus ištekl  naudojimas yra du politinės valdžios naudojami mechanizmai aktualiausi švietimo įstaigų darbuotojams Lietuvoje. Ištekl  nustatymas lemia švietimo įstaigų darbuotojų darbo ūmokes io dydį. Šiuolaikinėje darbo rinkoje ypač svarbu tinkamai įvertinti darbą ir sukurti mokėjimo ūž jį sistemas, leidžiančias diferencijuoti darbo ūmokestį pagal skirtingo sudėtingumo ir svarbos darbus, ūztikrinti teisingumo principo įgyvendinimą organizacijos viduje. Nustatant bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo ūmokestį turėtų būti atsižvelgta ne tik į j  atliekamo darbo sudėtingumą, bet ir į konkre i  mokytojų veiklos įnašą (naudą) tiek mokyklai, tiek ir visai visuomenei.

Siekiant pailustruoti santykinę bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų finansinę padėtį pagal atitinkamos valstybės gyvenimo kokybės vidurkį, 2 – 4 paveiksluose yra išskirti visi mokymo lygmenys ir parodyta, kokį BVP procentą sudaro mažiausi ir didžiausi mokytojų atlyginimai Europos valstybėse.

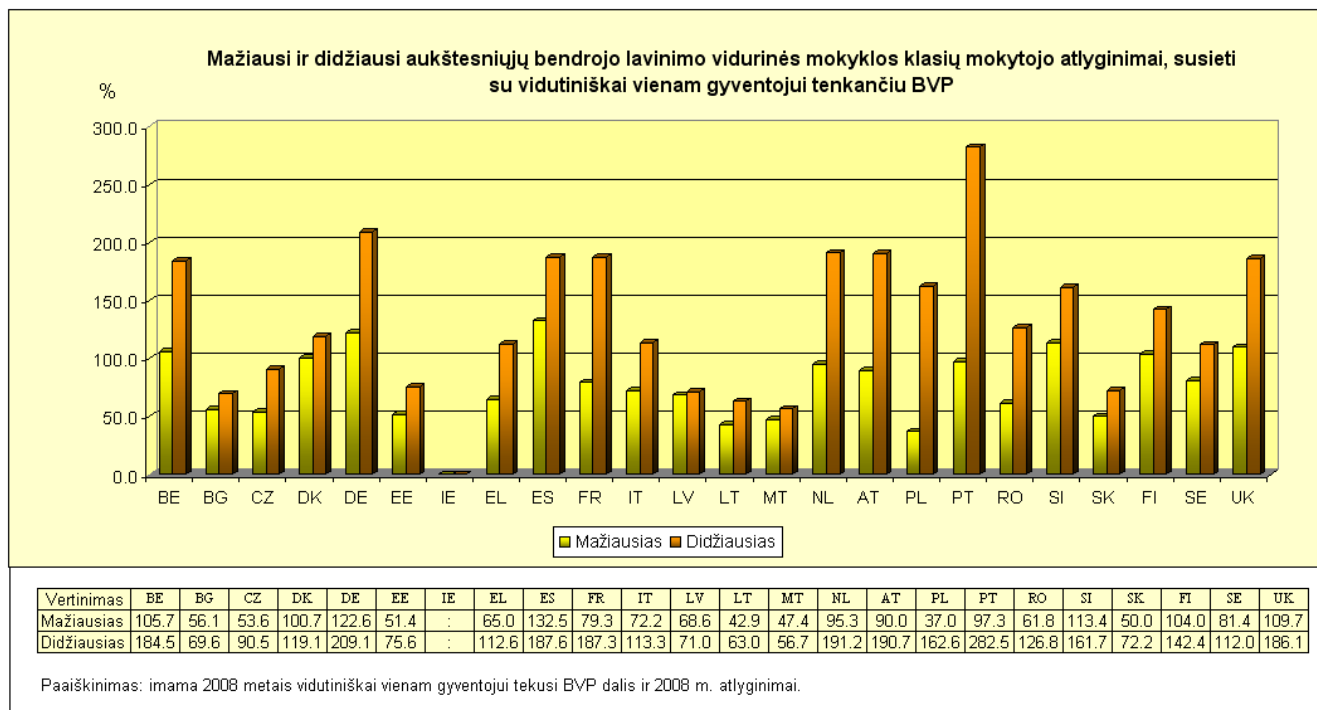
Šaltinis: sudaryta autorės pagal Europos švietimo informacijos tinklo „Eurydice“ duomenimis.

2 pav. Mažiausi ir didžiausi pradinę klasių mokytojų atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Europos švietimo informacijos tinklo „Eurydice“ duomenimis.

3 pav. Mažiausi ir didžiausi žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Europos švietimo informacijos tinklo „Eurydice“ duomenimis.

4 pav. Mažiausi ir didžiausi aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojo atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, 2008 m.

Daugelyje Europos valstybių mažiausias mokytojų atlyginimas yra mažesnis negu vienam gyventojui tenkantis BVP vidurkis. Todėl, kad jų atlyginimai pasiektų šiam gyvenimo lygio rodikliui prilygstantį arba aukštesnį lygį, jie turi dirbti tam tikrą skaičių metų arba patenkinti kitas, įvairiose šalyse vis kitokias sąlygas³⁹. Keletoje valstybių (Estijoje, Latvijoje ir Slovakijoje) bet kuriame mokymo lygmenyje dirbančių mokytojų atlyginimas per visą jų karjerą lieka mažesnis negu vienam gyventojui tenkantis BVP vidurkis. Islandijoje ir Norvegijoje tokia padėtis yra pradinių ir žemesniųjų vidurinės mokyklos klasių mokytojų. Iš tiesų tik Vokietijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Portugalijoje ir Maltoje minimalus mokytojo atlyginimas yra 1,2 karto didesnis negu vienam gyventojui tenkantis BVP vidurkis. Iš čia nagrinėjamų veiksnių (mokymo lygmuo ir darbo metai) mokytojavimo metai yra pagrindinis, lemiantis mokytojų atlyginimų skirtumus. Didžiausias atlyginimas gali būti dukart didesnis už mažiausią. Didžiausių skirtumų tarp didžiausio ir mažiausio atlyginimo (imant santykį su asmeniui tenkančiu BVP vidurkiu) esama Portugalijoje, nemenkų skirtumų esama Airijoje, Austrijoje, Čekijoje, Lietuvoje. Priešingai, mažiausias padidėjimas pereinant nuo mažiausio atlyginimo prie didžiausio matomas Danijoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Estijoje ir Slovakijoje. Keleto valstybių atlyginimų skirtumai priklauso nuo to, kuriame mokymo lygmenyje mokytojas dirba. Ispanijoje ir Italijoje labiausiai skiriasi pradinių ir vidurinių mokyklų mokytojų atlyginimai. Belgijoje, Danijoje,

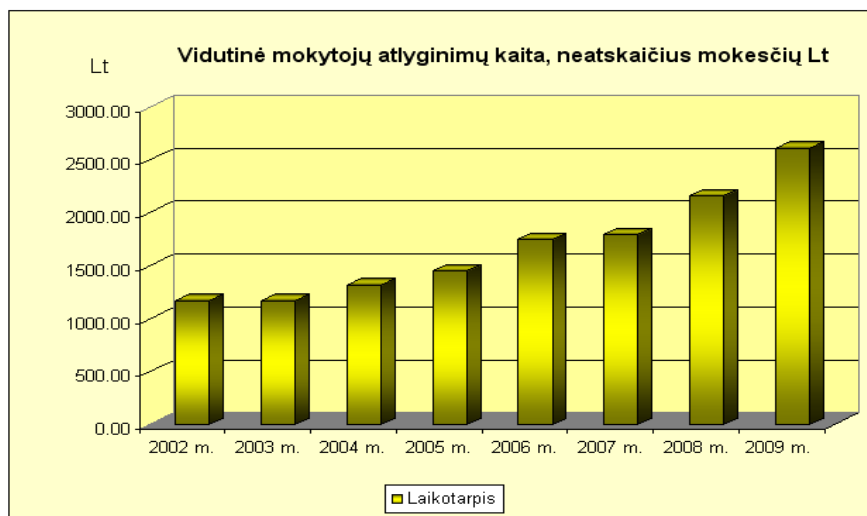
³⁹ OECD. (2009) *Education at a glance 2009*. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf>>.

Nyderlanduose, Austrijoje, Islandijoje, Čekijoje ir Vengrijoje, priešingai, ryškiausiai skiriasi dėstančių aukštesniojoje vidurinės mokyklos pakopoje ir kitų atlyginimai⁴⁰.

Pažymėtina, kad Lietuvoje mokytojų atlyginimai, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, palyginus su kitomis ES valstybėmis 2008 m. buvo ženkliai mažesni, t. y. mažiausi pradinių klasių mokytojų atlyginimai 42,62 proc. mažesni už ES valstybių mažiausio pradinių klasių mokytojų atlyginimų vidurkį, didžiausi pradinių klasių mokytojų atlyginimai 48,88 proc. mažesni už ES valstybių didžiausio pradinių klasių mokytojų atlyginimų vidurkį; mažiausi žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimai 44,28 proc. mažesni už ES valstybių mažiausio žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimų vidurkį, didžiausi žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimai 44,95 proc. mažesni už ES valstybių didžiausio žemesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimų vidurkį; mažiausi aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimai 46,31 proc. mažesni už ES valstybių mažiausio aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimų vidurkį, didžiausi aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimai 54,26 proc. mažesni už ES valstybių didžiausio aukštesniųjų bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos klasių mokytojų atlyginimų vidurkį (žr. 2 – 4 paveikslus). Mokytojų atlyginimai Lietuvoje, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, palyginus su kitomis ES valstybėmis 2008 m. buvo ženkliai mažesni, kadangi sisteminės švietimo reformos vykdymui šalies biudžeto formavimo politika buvo nepalanki – nors nacionalinės išlaidos švietimui pinigine išraiška kasmet didėjo, tačiau jų santykis su BVP nuo 2001 m. iki 2008 m. mažėjo (nuo 6,1 proc. iki 5,6 proc.).

Darbo užmokesčio strategijos bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams Lietuvoje buvimas sudarė sąlygas kelti darbo užmokestį. Nuo 2003 m. IV ketvirčio iki 2006 m. II ketvirčio vidutinis mokytojo atlyginimas padidėjo nuo 1166,1 Lt iki 1537,8 Lt. 2006 m. mokytojų atlyginimas buvo penktadaliu mažesnis už vidutinį atlyginimą valstybiniame sektoriuje. Vidutinis bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atlyginimas sudarė apie 83 proc. valstybinio sektoriaus tarnautojų atlyginimo Statistikos departamento duomenimis, mokytojų vidutinis darbo užmokestis 2007 m. III ketv. buvo 1859 Lt, t. y. 90,8 Lt, arba 4,7 proc. mažesnis už šalies vidutinį mėnesinį darbo užmokestį – 2007 m. III ketv. jis sudarė 1949,8 Lt (žr. 5 paveikslą).

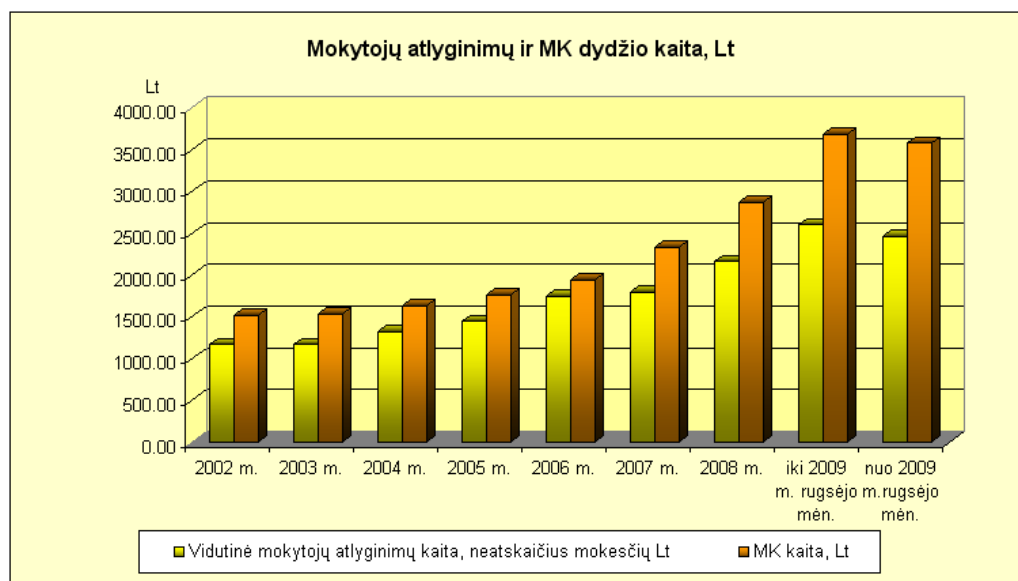
⁴⁰ OECD. (2009) *Education at a glance 2009*. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf>>.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Švietimo ir mokslo ministerijos duomenis.

5 pav. Vidutinis mokytojo bruto atlyginimas, 2002 – 2009 m. m.

2009 m. lyginant su 2002 m. mokytojų atlyginimas išaugo 55,2 proc. Tačiau reikėtų pažymėti, kad nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. mokytojų atlyginimų lėšų dydis, praėjus septyniems metams, pirmą kartą buvo sumažintas 5,4 proc. (143 Lt). Toks mokytojų atlyginimų lėšų dalies sumažinimas turi tam tikrą paaiškinimą – MK dydis nustatomas atsižvelgiant į šalies ekonominę bei socialinę padėtį, kadangi valstybėje vykdoma taupomoji bei valstybės biudžeto išlaidas mažinanti politika, mažesnis MK dydis lėmė mokytojų atlyginimų mažėjimą (žr. 6 paveikslą).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Švietimo ir mokslo ministerijos duomenis.

6 pav. Vidutinio mokytojo bruto atlyginimo ir MK dydžio kaita, 2002 – 2009 m. m.

Mokytojų darbo apmokėjimo sistemos efektyvumas Lietuvoje daug priklauso nuo to, kiek yra pagrįstos darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Pagal dabar galiojančią mokytojų darbo

užmokesčio sistemos diferencijavimą, mokytojų tarnybiniai koeficientai nustatyti atsižvelgiant į vadybines kvalifikacinės kategorijos, mokinių skaičių bei pedagoginio darbo stažą. Tarnybiniai koeficientai nustatyti už vieną pedagoginę normą. Jei mokytojas dirba daugiau ar mažiau valandų per savaitę nei pedagoginė norma, tuomet atlyginimas jam perskaičiuojamas. Pedagogų savaitinis valandų skaičius nustatomas tarifkacijos sąrašė. Tarifkacijos sąrašas – tai pedagogų sąrašas, kuriame rašomi duomenys iš darbuotojų asmeninių bylų apie išsilavinimą, pedagoginį darbo stažą, kvalifikaciją, o taip pat dėstomas dalykas, savaitinis dirbamų valandų skaičius, nustatytas koeficientas, faktiškai nustatytas valandų skaičius, atlyginimas už nustatytą valandų skaičių, valandų skaičius už papildomus darbus, darbo užmokestis už papildomus darbus, valandų skaičius iš viso, darbo užmokestis iš viso. Tarifkacijos sąrašas sudaromas kiekvienų metų rugsėjo 1-ai dienai⁴¹.

Šiuo metu mokytojams nustatyta 122 litų dydžio bazinė alga. Pedagogų alga apskaičiuojama sudauginus bazinę algą ir pareiginių koeficientą, kuris savo ruožtu priklauso nuo darbo stažo bei turimos kvalifikacijos, kurių yra keturios – mokytojo, vyr. mokytojo, mokytojo metodininko bei mokytojo eksperto⁴².

Pagal dabartinę apmokėjimo sistemą, mokytojams tarifinis atlygis nustatomas už 18 pedagoginio darbo valandų per savaitę. Tarifinio atlygio koeficientą, suderinęs su darbuotojų atstovais, nustato įstaigos vadovas. Mėnesinis mokytojų darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal tarifinį sąrašą. Išskiriami mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai pagal mokytojus, kuriems suteiktos kvalifikacinės kategorijos ir mokytojus, kuriems nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos (žr. 1 ir 2 priedus). Mokytojams papildomai tarifikuojamos valandos:

- 1) už mokinių darbų tikrinimą (už 18 kontaktinių valandų per savaitę) (žr. 8 lentelę):

8 lentelė

Tarifikuotos valandos už mokinių darbų tikrinimą

Dalykai	1 – 4 klasės		5 – 9 klasės		10 – 12 klasės	
	Iki 12	12 ir daugiau	Iki 12	12 ir daugiau	Iki 12	12 ir daugiau
	Mokinių skaičius klasėje, grupėje					
Gimtosios kalbos			1,5	2,5	2	3
Užsienio kalbos			0,5	1	1	2
Matematikos			1	2	1,5	2,5
Pradinių klasių mokinių darbų tikrinimas	0,5	1				

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

⁴² Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

- 2) už vadovavimą klasei, grupei (nepriklausomai nuo kontaktinių valandų skaičiaus per savaitę);
- 3) už pasiruošimą pamokoms (už 18 kontaktinių valandų per savaitę)⁴³.

Visiems mokytojams tarifikuojamos 1 – 3 valandos (už 18 kontaktinių valandų per savaitę) už šiuos darbus: mokinių darbų tikrinimą, pasiruošimą pamokoms, darbų planavimą, renginių organizavimą, ruošimąsi renginiams, metodinę veiklą, projektų rengimą ir dalyvavimą projektų veikloje, už vidaus auditą, informacinių komunikacinių technologijų diegimo koordinavimą. Konkrečius darbus už šias valandas, suderinęs su mokytojų taryba ir darbuotojų atstovais, įsakymu nustato mokyklos vadovas. Darbai, už kuriuos tarifikuojamos šios valandos, nustatomi rugsėjo 1 d. metams⁴⁴.

Pažymėtina, kad mokytojų darbo užmokesčio sistema – tai sudėtinga finansinių išteklių paskirstymo sistema. Mokėjimo už darbo sistemos palaikymas yra gana problemiškas.

Kalbant apie Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo apmokėjimą, A. V. Matulionis (2010) akcentuoja, jog mokytojų darbo tarifikacija ir darbo užmokesčio skaičiavimas sudėtingas ir netobulas. L. Jovaišas (2010) taip pat pabrėžia, kad dabartinė mokytojų darbo apmokėjimo tvarka sudėtinga ir netobula. Visas mokytojo veiklas bandoma išreikšti, išmatuoti ir įvertinti pedagoginėmis valandomis. Kiekvienai 18 kontaktinių valandų normai priskiriamos 1 – 3 pedagoginės valandos kitiems darbams. Šios valandos sudaro prielaidas kiekvienam mokytojui skirti papildomus, dažnai mokytojo veiklai nebūdingus, darbus. Pridedamos papildomos funkcijos, nesirūpinant ištekliais šioms funkcijoms vykdyti. Kuo mokytojas turi daugiau kontaktinių pamokų, tuo daugiau darbų, nebūdingų mokytojo veiklai, tačiau būtinų mokyklai, jis turi atlikti. A. V. Matulionis ir L. Jovaišas siūlo mokėti mokytojams už realiai atliekamus papildomus darbus.

J. Gečienė (2010) pritaria A. V. Matulionio ir L. Jovaišo nuomonei ir iškelia tą pačią problemą dabartinėje mokytojų darbo užmokesčio sistemoje. Ji akcentuoja, kad mokytojams realiai vidutiniškai mokama tik už 26,4 val. per savaitę, iš jų vidutiniškai 21,3 kontaktinės val. ir 5,1 val. už papildomus darbus. Mokytojas atlieka darbus, už kuriuos yra nemokama.

V. Pruskus (2010) teigia, kad mokytojams, ypač kvalifikuotiems ir aukštos kvalifikacijos, labai svarbu, kokį jie gauna darbo užmokestį. Todėl nustatant dažniausiai aukštos kvalifikacijos mokytojų darbo apmokėjimo sąlygas ir diferencijuojant jų darbo užmokestį reikalingi vieningi kriterijai. Pagal V. Pruskų, nėra logiška vienų mokytojų sąskaita didinti darbo užmokestį kitiems mokytojams,

⁴³ Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

neįvertinant atliekamo darbo sudėtingumo, atsakomybės, socialinės reikšmės ir mokytojų kompetencijai keliamų reikalavimų.

R. Lazutka (2010) iškelia dar vieną problemą dabartinėje mokytojų darbo užmokesčio sistemoje. Mokyklų finansavimo principai varžo pedagogų kvalifikacijos tobulinimą. Mokos fondo poreikis mokytojų darbui apmokėti per metus didėja dėl pedagogų atestacijos nuostatų įgyvendinimo. R. Lazutka rekomenduoja suderinti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka.

K. Trakšelis (2010), R. Turonis (2010), A. Jurgelevičius (2010) taip pat akcentuoja bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principų suderinimą su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka. Norint tai pasiekti, būtina skatinti bendrojo lavinimo mokyklų finansinį savarankiškumą, kad mokyklos galėtų konkuruoti laisvos rinkos sąlygomis. Tačiau dabar veikiantis mechanizmas nesuteikia mokykloms galimybės disponuoti biudžeto lėšomis savo nuožiūra, kadangi yra nustatytos taisyklės, griežtai reglamentuojančios kiek, kam ir kokia MK lėšų dalis turi būti skirta.

Kiti mokslininkai (A. Kalvaitis (2010), G. Merkis (2010), L. Paurienė (2010), A. Valantinas (2010)) pabrėžia, kad reikia taikyti vienodus apmokėjimo principus visiems mokytojams už atliekamą tą patį darbą neatsižvelgiant į mokyklos tipą. Iškelia problemą, kad mokslo metų pabaigoje sudėtinga paskirstyti būsimus krūvius mokytojams kitiems mokslo metams, nes, pasikeitus mokomosioms klasėms ir klasių komplektų skaičiui, keičiasi kontaktinių valandų skaičius.

Pažymėtina, kad dabartinė bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo apmokėjimo sistema turi trūkumų. Mokytojų atlyginimai Lietuvoje, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, palyginus su kitomis ES valstybėmis, 44,40 proc. mažesni už mažiausius ES valstybių mokytojų atlyginimus. Mokytojų darbo apmokėjimo sistemos efektyvumas Lietuvoje priklauso nuo to, kiek yra pagrįstos darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Mokslininkų teigimu, mokytojų darbo tarifacija ir darbo užmokesčio skaičiavimas sudėtingas ir netobulas. Kad būtų sukurta efektyvi, tobula ir veiksminga mokėjimo už mokytojų darbą sistema, pirmiausia būtina gerai apsvarstyti ir pasirinkti mokėjimo už darbą politiką, nuspręsti, kiek lėšų skirti mokytojų atlyginimams, kokiais kriterijais vadovautis, mokytojams mokant už darbą.

Apibendrinant pirmą magistrinio darbo dalį, galime daryti išvadą, kad mokytojų darbo užmokesčio reforma yra politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatose akcentuojama, kad šalies mastu švietimo reikmėms kasmet skirti lėšų tiek, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 6 proc. BVP. Atlikti tyrimai rodo, kad švietimui skirtų lėšų procentas nuo BVP nepasiekia 6 proc. ribos. Mokytojų atlyginimai Lietuvoje, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, palyginus su kitomis

ES valstybėmis, ženkliai mažesni. Sisteminės švietimo reformos vykdymui šalies biudžeto formavimo politika yra nepalanki – nors nacionalinės išlaidos švietimui pinigine išraiška kasmet didėja, tačiau jų santykis su BVP mažėja. Mokslininkų teigimu, dabartinė mokytojų darbo užmokesčio sistema yra sudėtinga ir netobula, mokytojai atlieka darbus, už kuriuos jiems yra nemokama, bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principai nesuderinti su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka.

Atliekant bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atlyginimų sistemos analizę, labai svarbi yra mokytojų nuomonė, todėl siekiant vispusiškai ir objektyviai įvertinti dabar galiojančią atlyginimų sistemą bei rodiklius, lemiančius atlyginimų dydį, antrame skyriuje atliktas mokytojų požiūrio į atlyginimų sistemą tyrimas.

2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TYRIMAS

Šiame skyriuje nustatomas tyrimo objektas, aptariami tikslai ir uždaviniai, argumentuojami pasirinkti tyrimui atlikti metodai. Tiriamas bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų požiūris į atlyginimų sistemą, pagrindinius rodiklius, lemiančius darbo užmokesčio dydį. Analizuojami mokytojų pasiūlymai dėl atlyginimų sistemos tobulinimo.

2.1. Tyrimo metodologiniai aspektai

Atliekant dabartinės mokytojų atlyginimų sistemos analizę, reikia ištirti mokytojų požiūrį į savo darbo apmokėjimą ir jo specifiškumo vertinimą. Šiuo metu nėra aišku, ar mokytojų požiūris į veiklos apmokėjimą atitinka esamos apmokėjimo sistemos nuostatas.

Tyrimo objektas – bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai.

Tyrimo tikslas – remiantis mokytojų požiūriu į atlyginimų sistemą bei jo diferencijavimo proporcijas, ištirti, ar dabartinė mokytojų atlyginimų sistema yra tobula.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti mokytojų nuomonę į atlyginimų finansavimo sistemą;
- 2) ištirti mokytojų požiūrį į darbo užmokesčio sistemą ir jo diferencijavimo proporcijas;
- 3) įvertinti, ar dabartinė mokytojų atlyginimų sistema yra tobula.

Magistriniame darbe iškelta hipotezė, kad bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistema yra netobula. Siekiant patvirtinti/paneigti iškeltą hipotezę, buvo atliktas mokytojų požiūrio į atlyginimų sistemą ir jo diferencijavimo proporcijas tyrimas.

Tyrimui reikalingi duomenys buvo surinkti pasinaudojant anketinės apklausos metodu. Gauta informacija buvo apdorojama remiantis aprašomosios statistikos metodais (Bartkus, Matiušaitytė, Šarkiūnaitė, Paškevičiūtė, 2006, p. 20 – 21). Duomenys sisteminti Microsoft Office Excel programos pagalba. Anketinės apklausos dėka buvo susisteminti bei suklasifikuoti duomenis ir pateikti gauti rezultatai bei išvados.

Anketa sudaryta remiantis joms taikomais reikalavimais bei standartais. Anketa sudaro 19 klausimų (žr. 3 priedą). Pirmoje anketos dalyje pateikti 5 klausimai, kuriais norima išsiaiškinti svarbias ir tyrimui reikšmingas respondentų charakteristikas (lytį, amžių, kokia suteikta kvalifikacinė kategorija, pedagoginio darbo stažas švietimo sistemoje); antroje suformuota 14 klausimų. Šiais atviro ir uždaro tipo klausimais mėginta sužinoti mokytojų nuomonę apie dabartinę darbo užmokesčio sistemą bei atlyginimų dydį lemiančius rodiklius.

Respondentų atranka. Norint pradėti tyrimą, pirmiausiai reikia nusistatyti visumą, kurią tirsime ir kurios daliai atliksime anketinę apklausą. Kadangi šiuo atveju analizuojamas bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų požiūris į atlyginimų sistemą, todėl kaip tyrimo visumą reikėtų pasirinkti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojus.

Kitas atrankos etapas – tai tinkamų atrankos parametrų pasirinkimas. „Atrankos parametrai – požymių, pagal kuriuos bus atrenkami visumos elementai, sąrašas arba procedūrų, kaip toks sąrašas turi būti sudarytas, rinkinys“ (Pranulis, 2007, p. 224). Taigi vienas iš atrankos parametrų (požymių), kuriuo remiantis atrenkami visumos elementai, buvo bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai, kitas požymis – tai geografinės vietovės apibrėžimas, t. y. buvo tiriami Zarasų savivaldybės miesto respondentai.

Respondentai buvo atrinkti remiantis netikimybinės atrankos metodu – kvotine atranka. „Kvotinė atranka – tai metodas, kai stengiamasi reprezentuoti populiaciją, įtraukiant tas pačias proporcijas elementų, įgijusių pagrindines populiacijoje rastas charakteristikas“ (Churchill, 1992, p. 462). Ši atranka atliekama keliais etapais (Dikčius, 2006, p. 121 – 122):

- 1) Pirmame etape visuma suskirstoma į pogrupius. Tiriamu atveju visuma buvo suskirstyta pagal geografinę padėtį (Zarasų rajono mokyklų mokytojai ir Zarasų miesto mokyklų mokytojai) – buvo tiriami Zarasų miesto mokyklų mokytojai.
- 2) Remiantis turima informacija apie visumą, apskaičiuojama, kokią visumos dalį sudaro Zarasų miesto mokyklų mokytojai. Remiantis statistikos departamento duomenimis, 2009 – ūjų metų Zarasų rajone pagrindines pareigas ėjo 265 mokytojai, iš jų 128 mokytojai Zarasų mieste. Pažymėtina, kad antrame etape buvo nustatyta kvota, t. y. kiek anketų reiktų padalinti Zarasų miesto mokytojams. Kvotos buvo nustatomos apskaičiavus imties dydį, remiantis formule (Dikčius, 2006, p. 130):

$$n = \frac{p(1-p)}{\left(\frac{e}{z}\right)^2 + \frac{p(1-p)}{N}}$$

Kur:

n – reikiamas imties dydis.

z – standartinės paklaidos dydžio vienetas esant normaliam pasiskirstymui, kuris atitinka 95 proc. patikimumo laipsnį ir yra lygus 1,96.

e – atrankos klaida (maksimalus skirtumas tarp imties ir visumos proporcijų). Tiriamu atveju pasirinkta 10 proc. atrankos paklaida, t. y. atrankos patikimumo lygis yra 90 proc., todėl tokia paklaida suteikė galimybę pakankamai tiksliai reprezentuoti visumą.

p – visumos proporcijos, atitinkančios tiriamas charakteristikas. Šiuo atveju tiriamoji visuma (mokytojai Zarasų mieste) yra 128, tai sudaro 51,70 proc. bendros mokytojų darbo jėgos Zarasų mieste.

N – visumos dydis.

$$\frac{\frac{0,517 \times (1-0,517)}{(0,1)^2}}{\frac{(1,96)^2}{128}} + \frac{0,517 \times (1-0,517)}{128} = 55$$

Atlikus veiksmus, gautas imties dydis yra 55 respondentai, t. y., kad būtų galima atsakyti į tyrime iškeltus tikslus reikia apklausti būtent tiek mokytojų. Tyrimo eigoje, remiantis kvotinės atrankos procedūros principu, buvo apklausta 95 mokytojai.

Pirmiausia anketoje mokytojų buvo prašoma parašyti savo amžių. Galima pastebėti, kad tyrimo imtyje nustatytos kelios pagrindinės amžiaus grupės: tai 31 – 40 metų, 41 – 50 metų, 51 ir daugiau metų respondentai (žr. 9 lentelę). Tai atspindi mokytojų amžiaus vidurkį, remiantis Statistikos departamento duomenimis, daugiausiai mokytojų bendrojo lavinimo mokyklose nuo 41 m. iki 50 m. amžiaus.

9 lentelė

Respondentų amžius

Požymis		%
Amžius	Iki 25 metų	1
	26-30 metų	4
	31-40 metų	10
	41-50 metų	47
	51 ir daugiau metų	33

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Pagal lytį tyrimo dalyviai pasiskirstė taip: moterų 96 %, o vyrų 4 %. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, iš viso bendrojo lavinimo mokyklose dirba 82 % moterų ir 18 % vyrų.

Tyrimo metu taip pat buvo norima sužinoti, kokia kvalifikacinė kategorija yra suteikta mokyklų mokytojams (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Respondentų kvalifikacinė kategorija

Požymis		%
Kvalifikacinė kategorija	Kvalifikacinės kategorijos neturi	0
	Mokytojo	27
	Vyresniojo mokytojo	42
	Mokytojo metodininko	25
	Mokytojo eksperto	6

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Remiantis Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje vyresnio mokytojo kvalifikacinę kategoriją įgiję 48 % mokytojų, mokytojo metodininko – 11 %, mokytojo eksperto – 7 %, mokytojo – 32 %, kvalifikacinės kategorijos neturi – 2 %.

Pažymėtina, kad tyrime dalyvavusių respondentų charakteristika atspindi bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų charakteristikos duomenis Lietuvoje.

2.2. Mokytojų nuomonės apie darbo užmokesčio sistemą analizė

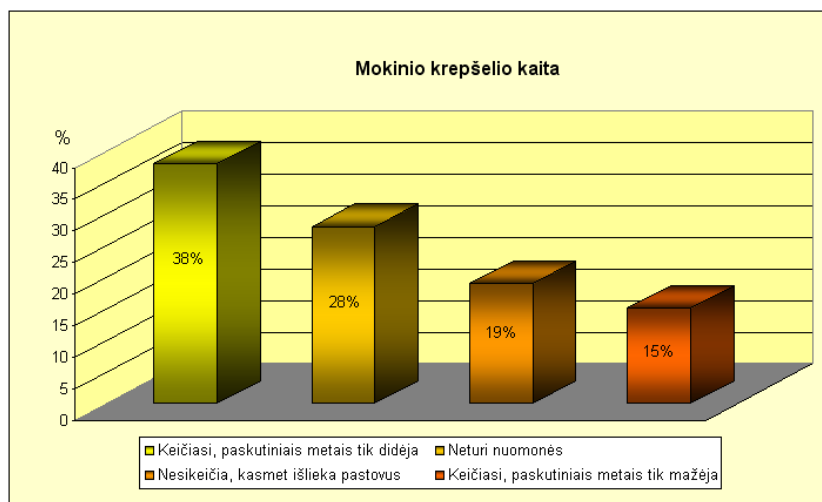
Dauguma tyrime dalyvavusių mokytojų atlyginimų finansavimo sistemą vertiną patenkinamai (t. y. 49 proc. respondentų), labai gerai įvertino 3 proc., labai blogai – 6 proc., 20 proc. respondentų finansavimo sistemą įvertino blogai ir 22 proc. – gerai. Kai kurie respondentai nepagailėjo argumentų, kuriais pagrindė savo vertinimus, pavyzdžiui, mokytojai, įvertinę finansavimo sistemą patenkinamai, mano kad „teoriškai atlyginimų finansavimo mechanizmas yra geras, tačiau sukasi sunkiai ir rezultatai ne per geriausi“ (gimnazijos mokytojas), kiti pasisako, kad „mokytojai nėra užtikrinti materialiai“ (gimnazijos mokytojai). Tie respondentai, kurie įvertino blogai arba labai blogai teigia, kad „mokytojo darbas yra mažai vertinamas ir tai atsispindi apmokėjime“ (pagrindinės mokyklos mokytojas), kiti pasisako, kad „kuo daugiau dirbame ir turime didesnę krūvį, tuo daugiau darbas reikalauja investicijų ir laiko. Mokytojai daug perka sau literatūros, priemonių ir t. t. Atlyginimas vėlgi nuo to nekyla“ (pradinės mokyklos mokytojas). Tačiau buvo ir optimistiškai nusiteikusių mokytojų, kurie įvertino atlyginimų finansavimo sistemą gerai, nes jų manymu „mokytojams pakanka atlyginimo lėšų, nes krizės metu negalime tikėtis geriau“ (gimnazijos mokytojas).

Siekiant objektyviau įvertinti mokytojų informuotumą, tyrimo anketoje buvo pateiktas atviras klausimas – „Kokius šių dienų atlyginimų finansavimo šaltinius Jūs žinote?“ – pagal gautus atsakymus buvo nustatyta, kad 44 proc. respondentų mano, kad atlyginimai finansuojami tik iš valstybės biudžeto, 25 proc. nurodė, kad tik iš savivaldybių biudžetų, 10 proc. mano, kad iš MK lėšų, ES struktūrinę paramą paminėjo 2 proc. respondentų. Reikėtų pažymėti, kad 9 proc. teisingai atsakė į klausimą, kad atlyginimai finansuojami iš valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų, tačiau kaip bebūtų, 10 proc. mokytojų nežino kas finansuoja atlyginimus.

Nedidelė dalis mokytojų, t. y. 22 proc., yra informuoti apie mokyklos finansavimo principą, t. y. apie MK. Tačiau reikėtų pažymėti, kad mokyklų bendruomenės narių informuotumas apie MK lėšų paskirstymą ir panaudojimą yra santykinai nedidelis. Tik 43 proc. mokytojų žino kam skirti MK ir kaip jie naudojami, pavyzdžiui, mokytojai teisingai nurodė, kad MK skirti „mokytojų atlyginimams, vadovėliams pirkti, pedagoginiai psichologinei pagalbai, pedagogų kvalifikacijai tobulinti, mokymo

priemonėms“, tačiau kai kurie mokytojai mano, kad MK gali būti skiriami „mokyklos remontui, pagalbino personalo darbo užmokesčiui apmokėti, papildomai veiklai“, kam iš tikrųjų MK lėšos neskiriamos.

Didžioji dalis mokyklų bendruomenės narių nežino kaip paskirstomos MK lėšos ir iš mokytojų pusės buvo tokių argumentų, kad „tokios informacijos mes neturime, kadangi ji slapta“. Reikėtų pažymėti ir tai, kad 72 proc. respondentų nežino kiek lėšų sudaro šiais metais MK dydis (šiuo metu MK dydis yra 3635 Lt), o iš mokyklų bendruomenės narių, kurie teigia žinantys – 9 proc. nurodė, kad MK dydis šiais metais yra iki 2000 Lt, 14 proc. nurodė, kad MK dydis iki 3000 Lt ir tik 5 proc. – kad jis viršija 3000 Lt. Mažiausias nurodytas MK dydis buvo 1400 Lt, o didžiausias – 4000 Lt. Iš tikrųjų ne kiekvienas galėtų tiksliai pasakyti, kiek šiuo metu sudaro MK, tačiau kitas klausimas parodo mokytojų žinias apie MK dydžio kaitą, t. y. ar MK kiekvienais metais išlieka pastovus ar kinta. Atkreiptinas dėmesys, kad net 19 proc. respondentų nurodė, kad MK dydis yra pastovus ir laikui einant nesikeičia (žr. 7 paveikslą), 38 proc. mano teisingai, t. y. kad MK keičiasi, ir paskutiniaisiais metais MK didėjo, kiti nurodė, kad MK kasmet mažėja. 28 proc. mokytojų neturi nuomonės šiuo klausimu.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

7 pav. Mokytojų nuomonė apie MK kaitą

Apibendrinant tyrimo rezultatus dėl mokyklų bendruomenės narių informuotumo apie esamą atlyginimų finansavimo sistemą, jos finansavimo šaltinius ir veikiančius principus, darytina išvada, kad informacijos nepakanka ir tikrai nedaug respondentų gerai „orientuojasi“ ir supranta esamą atlyginimų finansavimo sistemą.

Toliau atliktas mokytojų požiūris į atlyginimų finansavimo principą „pinigai paskui mokinį“ vertinimas. Prieš MK pasisakė 49 proc. tyrime dalyvavusių respondentų, už – 36 proc., ir 15 proc.

neturėjo nuomonės. Atkreiptinas dėmesys, kad respondentai pateikė argumentų, pagrindžiančių jų atsakymus.

11 lentelė

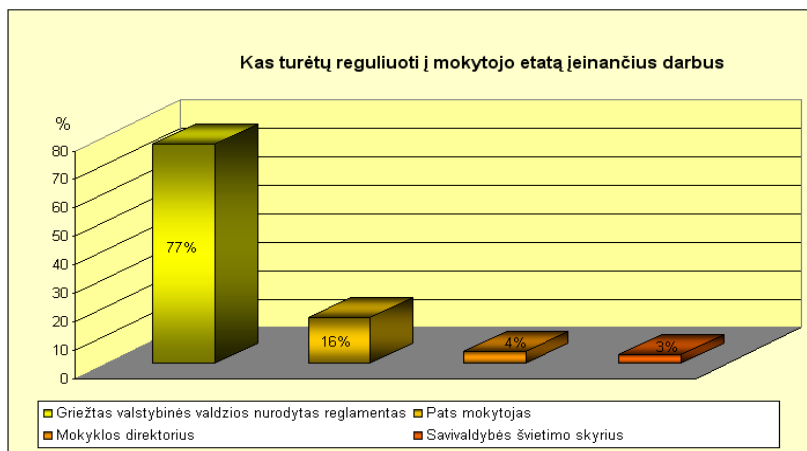
Mokyklos bendruomenės narių argumentai „Už“ ir „Prieš“ atlyginimų finansavimo principą

Argumentai	
Už	Prieš
„Visiškai pritariu – MK tai patogus mokyklų finansavimo būdas, tuo pačiu ir mokytojų atlyginimams.“ (gimnazijos mokytojas)	„Sunkus gyvenimas tampa mažoms mokykloms. Finansavimas mažas, mokytojų atlyginimams skiriama mažiau lėšų.“ (gimnazijos mokytojas)
„Pritariu, bet su tam tikromis išimtimis. Kuo daugiau mokinių – tuo turtingesnė mokykla, tuo didesni mokytojų atlyginimai, o jeigu mokinių mažai, kas tuomet? Kaip mokyklai, tuo pačiu ir mokytojams išgyventi?“ (pagrindinės mokyklos mokytojas)	„Nepritariu šiam finansavimo principui, nes mokyklos kovoja, kad išgyventų.“ (pagrindinės mokyklos mokytojas)
„Mokytojas geriau stengiasi dirbti, gerbti mokinį, kad jis nepereitų į kitą mokyklą, nes nuo mokinių skaičiaus mokykloje didėja MK lėšos, taigi ir atlyginimai.“ (pradinės mokyklos mokytojas)	„Kai mokytojas daug reikalauja iš mokinių, t. y. užduoda namų darbų, stengiasi, kad mokiniai mokytųsi – kai kurie mokiniai grasina, kad pereis į kitą mokyklą, kur mažiau užduoda. Tai reiškia mokinių skaičiaus mažėjimą, kartu ir mokytojų atlyginimų mažėjimą.“ (pradinės mokyklos mokytojas)
	„Sunkus gyvenimas tampa mažų mokyklų mokytojams.“ (pradinės mokyklos mokytojas)
	„Siekdamos išlaikyti finansavimą, mokyklos nesugeba atsisakyti nepažangių mokinių.“ (pagrindinės mokyklos mokytojas)
	„MK kasmet kintant, mokytojas nėra garantuotas dėl savo finansinio stabilumo“ (gimnazijos mokytojas)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Mokytojai pateikė argumentų, palaikančių ir prieštaraujančių MK finansavimo principą. Kai kurie mokyklos bendruomenės narių pasisakymai verčia susimąstyti. Lietuvoje gimstamumas mažėja, o jaunimas linkęs išvažiuoti į užsienį – „nupiešia“ liūdnas perspektyvas mokyklų mokytojams, turint omenyje, kad apie 50 proc. finansavimo mokyklos gauna pagal principą „pinigai paskui mokinį“. Todėl jau dabar būtų tikslinga ieškoti naujų moksliai pagrįstų bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo būdų ir priemonių.

Norint išsiaiškinti, kaip mokytojai žiūri į jų darbo krūvio reguliavimą, buvo pateiktas klausimas – „Kas turėtų spręsti, kiek ir kokių darbų turėtų įeiti į mokytojo etatą?“ – pagal gautus atsakymus buvo nustatyta, kad 77 proc. respondentų mano, kad mokytojo etato darbus turėtų reguliuoti griežtas valstybės valdžios nustatytas reglamentas. 20 procentų pasisako už kitokią į etatą įeinančių darbų nustatymo modelį: 16 procentų mokytojų norėtų patys nustatyti etato turinį, dar 4 procentai tai pavestų atlikti direktoriui. Visai nedidelė dalis 3 proc. norėtų, kad apie į etatą įeinančius darbus spręstų savivaldybės švietimo skyrius (žr. 8 paveikslą).

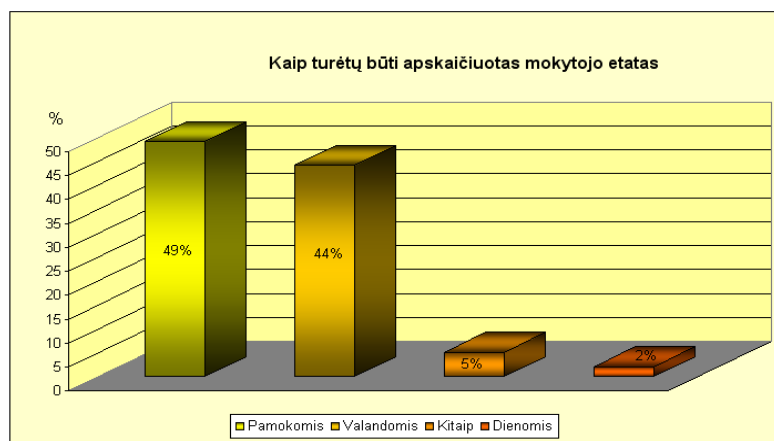

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

8 pav. Mokyklų bendruomenės nuomonė apie į mokytojo etatą įeinančių darbų reguliavimą

Atsakymai į šį klausimą parodo ne vien tik mokytojų susirūpinimą dėl etato turinio, bet ir nuostatas įvairių švietimo institucijų požiūriu. Kuo vyresni mokytojai, tuo didesnis jų pedagoginio darbo stažas, tuo labiau jie linkę siekti, kad mokytojo etato darbus turi reguliuoti griežtas valstybės valdžios nustatytas reglamentas. Jaunesni mokytojai dažniau pasisako už galimybes etatą reguliuoti kitaip. Jie dažniau negu vyresni jų kolegos norėtų, kad apie darbus, kurie turi įeiti į mokytojo etatą galėtų spręsti patys, mokyklos direktorius ar švietimo skyrius.

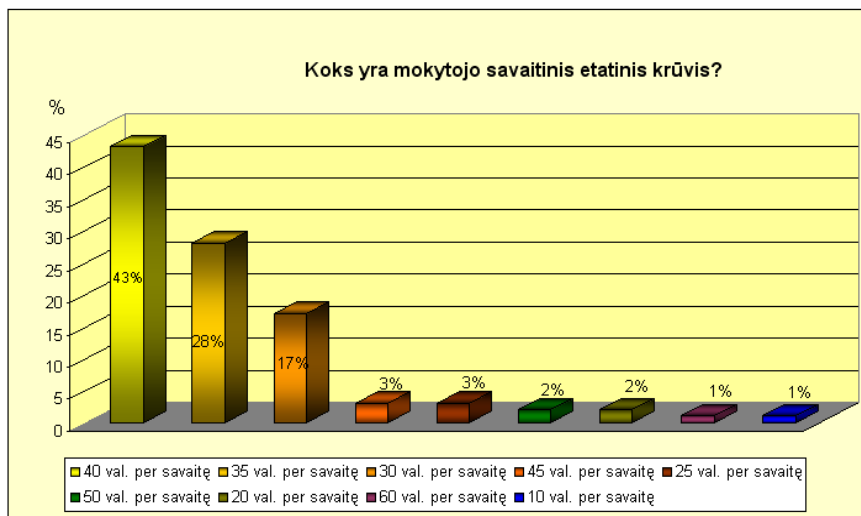
Siekiant objektyviau įvertinti mokytojų požiūrį apie atlyginimų sistemos sandarą, tyrimo anketoje buvo pateiktas klausimas – „Kaip turi būti apskaičiuojamas mokytojo etatas: pamokomis (pedagoginėmis valandomis), valandomis, dienomis, ar kitokiais būdais?“. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, mokytojo etatas apskaičiuojamas pedagoginėmis valandomis. Atsakymų variantų statistika pateikta 9 paveiksle. Reikėtų pažymėti, kad dauguma mokytojų pageidauja, jog etatai būtų apskaičiuojami pagal pamokas (pedagogines valandas) arba valandas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

9 pav. Mokyklų bendruomenės požiūris, kaip turėtų būti apskaičiuojamas mokytojo etatas

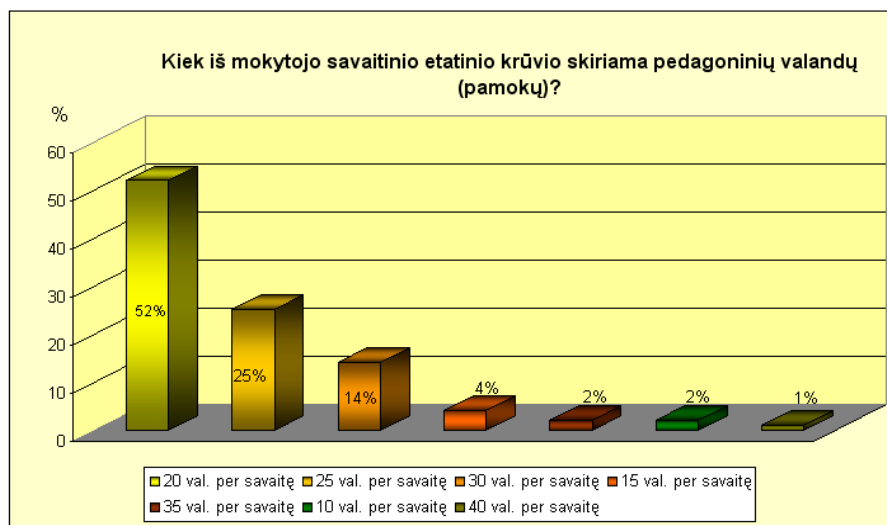
Toliau išanalizuota, koks yra mokytojo savaitinis etatinis krūvis (kartu skaičiuojant darbą mokykloje ir namuose) valandomis (žr. 10 paveikslą). Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, mokytojo savaitinis etatinis krūvis yra 26 valandos per savaitę. Tyrimo rezultatai rodo, kad vidutiniškai mokytojai dirba 36,3 valandas per savaitę.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

10 pav. Mokyklų bendruomenės požiūris į mokytojo savaitinį etatinį krūvį

Analizuojant mokytojų nuomonę į savaitinį etatinį krūvį mokykloje valandomis, tyrimo rezultatai rodo – pamokoms iš savaitinio etatinio krūvio mokytojai vidutiniškai skiria 22,8 valandos per savaitę (žr. 11 paveikslą). Pagal galiojančius teisės aktus, mokytojams tarifinis atlygis nustatomas už 18 pedagoginio darbo valandų per savaitę.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

11 pav. Mokyklų bendruomenės požiūris į mokytojo savaitinio etatinio krūvio pedagoginių valandų (pamokų) skaičių

Toliau analizuota, kaip mokytojų savaitinis etatinis krūvis paskirstytas įvairiems atliekamiems darbams (nesvarbu, kur mokytojas dirba – mokykloje ar namuose). Pamokų krūvis, pasiruošimas pamokoms, sąsiuvinų taisymas, vadovavimas klasei yra etatinio krūvio sritys, kurioms mokytojai skiria daugiausiai laiko. Remiantis teisės aktais šiai veiklai skiriama nepakankamai valandų. Todėl turi būti tobulinamas savaitinio krūvio pasiskirstymas pagal įvairius mokytojo atliekamus darbus. Duomenys pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė

Savaitinio etatinio krūvio pasiskirstymo pagal įvairius mokytojo atliekamus darbus statistinės charakteristikos

Eil. Nr.	Darbai	Mokytojų nuomonė į savaitinio krūvio pasiskirstymą, val.	Teisės aktų reglamentas, val.
1	Pamokų krūvis	20,2	18
2	Pasiruošimas pamokoms	6,7	3,5
3	Sąsiuvinų taisymas	4,1	1-3
4	Vadovavimas klasei	2,8	2,5-5
5	Mokymo priemonių parengimas	2,1	1-3
6	Moksleivių konsultavimas	1,9	1-3
7	Metodinis darbas	1,7	1-3
8	Valdyti mokymo procesui	1,6	1-3
9	Budėjimas	1,5	nenumatyta
10	Bendravimas su tėvais	1,5	nenumatyta
11	Kabineto priežiūra	1,4	nenumatyta
12	Profesinis orientavimas	1,4	nenumatyta
13	Bendravimas su visuomene	1,3	nenumatyta
14	Dalyvavimas darbo grupėse	1,3	nenumatyta
15	Bendravimas su kitomis mokyklomis	1,1	nenumatyta
16	Dalyvavimas susirinkimuose	0,9	nenumatyta

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Toliau tirta kuriuos darbus, mokytojai galėtų dirbti namuose. Rezultatai rodo, kad pasiruošimas pamokoms, sąsiuvinų taisymas, mokymo priemonių rengimas, pasirengimas valdyti moksleivių mokymo ir mokymosi procesą, metodinis darbas yra darbai, kuriuos dauguma mokytojų sutiktų dirbti namuose (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Darbų, mokytojų pageidaujamų dirbti namuose, pasiskirstymas pagal svorį

Eil. Nr.	Darbai	Atvejų skaičius	Procentas
1	Pasiruošimas pamokoms	95	100
2	Sąsiuvinų taisymas	90	94
3	Mokymo priemonių parengimas	68	71
4	Valdyti mokymo procesui	43	45
5	Metodinis darbas	41	43

Eil. Nr.	Darbai	Atvejų skaičius	Procentas
6	Bendravimas su tėvais	29	12
7	Bendravimas su visuomene	12	11
8	Moksleivių konsultavimas	11	10
9	Bendravimas su kitomis mokyklomis	7	7
10	Profesinis orientavimas	6	6
11	Kita	3	3
12	Dalyvavimas darbo grupėse	3	3
13	Vadovavimas klasei	2	2
14	Pamokų krūvis	1	1
15	Kabineto priežiūra	0	0
16	Budėjimas	0	0
17	Dalyvavimas susirinkimuose	0	0
	iš viso:	95	-

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Toliau ištirtas labai svarbus šiam tyrimui klausimas – „Kaip Jūs įsivaizduojate geriausią, optimaliausią ir efektyviausią mokytojų atlyginimų sistemą?“ (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Mokyklų bendruomenės narių pasiūlymai dėl atlyginimų sistemos tobulinimo

Eil. Nr.	Pasiūlymai	Pasiūlymo komentaras
1	Numatyti galimybę mokėti priedą prie atlyginimo ne tik už vadovavimą klasei, bet ir už kitus mokyklai svarbius darbus bei tada, kai mokytojas atlieka ypač daug naudingo mokyklai darbo. (7 pagrindinės mokyklos mokytojai)	Pasiūlymas pagrįstas. Mokytojams reikėtų mokėti už realiai atliekamus papildomus darbus.
2	Sustiprinti informacijos apie mokytojų darbo užmokesčio apmokėjimo tvarką sklaidą. (35 pagrindinės mokyklos mokytojai, 12 pradinė mokyklų mokytojai, 27 gimnazijos mokytojai)	Pasiūlymas pagrįstas. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojų informuotumas apie esamą atlyginimų sistemą nepakankamas ir tikrai nedaug respondentų orientuojasi ir supranta esamą atlyginimų sistemą.
3	Aiškiai reglamentuoti darbus, kuriuos turi atlikti mokytojas. (gimnazijos mokytojas)	Pasiūlymas pagrįstas. Mokytojai siekia atlyginimo sistemos aiškumo.
4	Darbo apmokėjimo sistemoje turėtų būti nustatyta, kad mokytojų tarifinis atlygis priklausytų ir nuo to, kiek moksleivių yra klasės komplekte. (10 pradinė klasių mokytojai, 5 pagrindinių klasių mokytojai)	Pasiūlymas pagrįstas. Pagal teisės aktus, mokytojų darbo užmokestis nepriklauso, kiek moksleivių yra klasės komplekte. Šį rodiklį reikėtų įvertinti, nes kuo didesnis mokinių skaičius klasėje, tuo daugiau reikalaujama iš mokytojo.
5	Didinti nekontaktinių valandų „svorį“ ir reikšmę, nustatyti aiškius kiekvieno tokio darbo atlikimo kriterijus. (5 pradinė klasių mokytojai, 11 pagrindinių klasių mokytojai, 3 gimnazijos mokytojai)	Pasiūlymas pagrįstas. Tyrimų rezultatai parodė, kad reikia didinti nekontaktinių valandų „svorį“.

Eil. Nr.	Pasiūlymai	Pasiūlymo komentaras
6	Darant reformą rekomenduojama detaliai aprašyti ne tik veiklos sritis, bet ir į jas įeinančius konkrečius darbus, t. y. pateikti išskleistą veiklos modelį, kad mokytojai žinotų, kokia veikla įeina į etato struktūrą. (10 pradinėjų klasių mokytojai, 7 pagrindinių klasių mokytojai, 14 gimnazijos mokytojų)	Pasiūlymas pagrįstas. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojai siekia aiškumo, skaidrumo apmokėjimo sistemoje.
7	Siekiant aiškumo ir skaidrumo apmokėjimo sistemoje, reikėtų dalinti lapelius, kuriuose būtų surašyta už ką ir kiek mokytojams yra mokama. (pradinėjų klasių mokytojas)	Pasiūlymas pagrįstas. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojai nori tiksliai išmatuoti ir įvertinti savo atliekamą darbą.
8	Įvesti mokesčius už kiekvieną semestrą, bet ne didelį. Tada mokiniai patys būtų labiau suinteresuoti mokytis, o mokyklos gautų geresnį finansavimą. (gimnazijos mokytojas)	Pasiūlymas nepagrįstas. Nereikėtų pamiršti fakto, kad valstybės biudžeto pagrindinis pajamų šaltinis yra mokesčiai, kuriuos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti kiekvienas gyventojas. Todėl mokinių tėvai už mokymą moka ne tiesiogiai, bet per mokesčių sistemą.
9	Finansavimas turi atitikti realius mokyklos, kartu ir mokytojų poreikius. (gimnazijos mokytojas)	Pasiūlymas pagrįstas. Finansavimo sistema turi būti skaidri.
10	Krepšeliui ne, nes mokyklos stengiasi bet kokiais būdais išlaikyti mokinius, net ir visai nemotyvuotus. (pradinėjų klasių mokytojas)	Pasiūlymas pagrįstas. Reikia pažymėti, kad yra mokslininkų, kurie teigia, kad MK principas yra praeitis etapas ir tiesiog būtina ieškoti naujų moksliskai pagrįstų mokyklų finansavimo būdų ir priemonių.
11	Atlyginimų finansavimo modelis turi būti toks, kad visiems būtų gerai: ir pedagogams, ir mokykloms, ir mokinių tėvams. (pradinėjų klasių mokytojas)	Pasiūlymas nepagrįstas. Kiekvienas individas siekia sau naudos.
12	Mokyklos turi būti finansuojamos pagal realius poreikius ir sąžiningai. Valstybė turi skirti pakankamai lėšų mokykloms ir pedagogų atlyginimams. (12 pradinėjų mokyklos mokytojų, 5 pagrindinių mokyklų mokytojai, 10 gimnazijos mokytojų)	Pasiūlymas pagrįstas. Mokyklų finansavimo sistema turi būti efektyvi, racionali ir tobula.
13	Švietimas turi būti finansuojamas valstybės, savivaldybės ir privačiomis lėšomis. Akcentas – valstybė, kuri turi inicijuoti ir kurti tokią sistemą, kad privačioms organizacijoms būtų naudinga investuoti pinigus į švietimą. Valstybė turi rūpintis savo ateitimi. (gimnazijos mokytojas)	Pasiūlymas pagrįstas. Siekiant mokykloms suteikti daugiau finansinės autonomijos, reikia paskatinti mokyklų pertvarkymo procesą iš biudžetinių įstaigų į viešąsias.
14	Skirti daugiau finansavimo mokykloms, kurių mokinių pasiekimai aukštesni, geresni ir kurių mokiniai stengiasi, mokosi ir nori mokytis. (pagrindinės mokyklos mokytojas)	Pasiūlymas nepagrįstas. Finansavimas turėtų nepriklausyti nuo mokinių pasiekimų.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis.

Apibendrinant atliktą mokyklų bendruomenės narių požiūrio tyrimą ir vertinant gautus rezultatus, visų pirma reikėtų pasakyti, kad nevisi mokyklų bendruomenės nariai yra pakankamai informuoti apie šiuo metu funkcionuojančią atlyginimų sistemą bei taikomų finansavimo principų tikslus, ir tai be abejo turėjo įtakos jų vertinimui, tačiau labai svarbu, kad jie vertino atlyginimų sistemą ne iš teorinės, bet iš praktinės pusės, t. y. kaip ir kiek susiduria su tam tikromis problemomis realiame gyvenime.

Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojai nori tiksliai išmatuoti ir įvertinti savo atliekamą darbą. Vidutiniškai mokytojai dirba 36,3 valandas per savaitę, pamokoms iš savaitinio etatinio krūvio skiria 22,8 valandos per savaitę. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, mokytojo savaitinis etatinis krūvis yra 26 valandos per savaitę, pamokoms iš savaitinio etatinio krūvio skirta 18 valandų per savaitę. Atlikti tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojai dirba daugiau nei yra apmokama jų veikla. Mokytojas atlieka darbus, už kuriuos jam yra nemokama.

Pamokų krūvis, pasiruošimas pamokoms, sąsiuvinų taisymas, vadovavimas klasei yra etatinio krūvio sritys, kurioms mokytojai skiria daugiausiai laiko, tačiau pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus nekontaktinių valandų svoris šiems darbams yra mažas.

Apibendrinant antrą magistrinio darbo dalį galima teigti, kad problemos švietimo sistemoje išlieka aktualios, tai patvirtina ne tik mokslinėje literatūroje skelbiami straipsniai, bet ir iš mokytojų kylantis nepasitenkinimas darbo užmokesčio sistema. Mokytojų darbo apmokėjimo sistemos efektyvumas Lietuvoje priklauso nuo darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Tyrimo metu nustatyta, kad mokytojai dirba penktadaliu daugiau nei yra apmokama jų veikla. Todėl būtina tobulinti darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijas ir kurti naujus mokytojų atlyginimų modelių elementus.

3. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO SISTEMOS TOBULINIMAS

Šiame skyriuje pateiktos priemonės ir pasiūlymai bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistemos modelio tobulinimui, suformuluoti darbo apmokėjimo sistemos principai, darbo apmokėjimo įgyvendinimo etapai, apskaičiuotos lėšos, reikalingos mokytojų darbo apmokėjimo sistemai įvesti.

3.1. Mokytojų darbo užmokesčio sistemos koncepcija

Tobulinant mokytojų darbo apmokėjimo sistemą reikia nustatyti pradines tokios reformos prielaidas, arba reformos rėmus, kuriuose turėtų likti ekonominiai reformos parametrai. A. V. Matulionis (2010) pabrėžia, kad tokiomis prielaidomis turėtų būti mokymo įstaigose susiklostęs bendras atlyginimų fondas, vidutinis ir daugumos mokytojų individualus darbo užmokestis, vidutinis ir daugumos mokytojų individualus pamokų skaičius. Kita reformos ekonominės analizės prielaidų grupė susijusi su naujo apmokėjimo už darbą modeliu. V. Prunskus (2010) akcentuoja, kad modelyje turėtų būti numatyti pagrindiniai mokytojų darbo užmokesčio diferenciacijos parametrai. Pagal A. Kalvaitį (2010), mokytojų atlyginimai ir pamokų skaičiai neturėtų labai pasikeisti. Priešingu atveju reforma sukeltų nestabilumą pedagogų darbo rinkoje, dalis žmonių prarastų darbą, dalis turėtų jį pakeisti. Tai ne tik sukeltų stiprų pasipriešinimą reformai, bet ir bereikalingą išteklių švaistymą.

Tobulinant mokytojų darbo užmokesčio sistemą, F. Cardona pabrėžia, kad reikia atsižvelgti į du aspektus: reformos esmę ir eigą. Arba, kitaip tariant, reformos strategiją ir jos politiką. Atlyginimų reformą galima susieti su platesnėmis valstybės valdymo reformos strategijomis arba bent jau strategijomis, kuriomis siekiama pertvarkyti bendrojo lavinimo mokyklų žmogiškųjų išteklių valdymą. Ne mažiau svarbu yra suprasti reformos politiką. Atlyginimų reforma atsiranda politinėje aplinkoje ir yra politikos iš vidaus suformuojama. Būtų klaidinga manyti, kad atlyginimų reforma yra tik techninė problema ir gali būti išspręsta vien tik technokratinėmis priemonėmis. Mokytojų darbo užmokesčio reforma iš esmės yra politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Darbo užmokesčio reformos metu atsiranda laimėtojai ir pralaimėjusieji, o tai ir yra politikos ypatybė. Todėl pravartu prisiminti, kad politika yra „galimybių menas“ (dar vadinamas „politinėmis galimybėmis“) (Cardona, 2006, p. 2).

K. Trakšelis (2010) išskiria apribojimus, siekiant suvienodinti bendrojo lavinimo mokyklų ir privataus sektoriaus atlyginimus. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad valstybė negali ir niekada negalės konkuruoti su privačiu sektoriumi dėl mokytojų darbo užmokesčio dydžio dar ir todėl, kad rinkos yra

cikliškos, patiria pakilimus ir nuosmukius, todėl ir atlyginimų dydis yra lankstus, o valstybė to sau leisti negali, jeigu nenori sukelti pavojaus aukščiausioms socialinėms vertybėms, tokioms, kaip lygybė, teisingumas ir skaidrumas. Valstybė su privačiu sektoriumi konkuruoti gali tik siūlydama skaidrą atlyginimą, numatytą įstatymuose ir suteikiantį mokytojams priimtina pragyvenimą, užtikrindama didesnę darbo vietos stabilumą ir nuolatinę pareigą.

S. Žilionis (2010) akcentuoja, kad vyriausybė, sprendama dėl mokytojų atlyginimų reformos strategijos, turi apsvarstyti keturis plačius ir gana apytikslius strateginius tikslus:

- 1) Vienodas atlygis už vienodą darbą tokiomis pat sąlygomis.
- 2) Darbo užmokesčio skirtumai turėtų priklausyti nuo darbo, atsakomybės ir kvalifikacijos skirtumų.
- 3) Mokytojų atlyginimų dydžiai turėtų būti panašūs į mokamus privačiame sektoriuje.
- 4) Apmokėjimo dydis turėtų būti reguliariai peržiūrimas ir sistemiškai keičiamas siekiant užtikrinti apmokėjimo plano veiksmingumą.
- 5) Atlyginimų sistema turėtų pasitarnauti žmogiškųjų išteklių valdymui ir ugdant mokytojų motyvaciją bei didinant jų darbo našumą.

Reikėtų paminėti, kad šie mokytojų darbo užmokesčio strategijos tikslai retai kada yra praktiškai įgyvendinami.

A. Kalvaičio (2010) teigimu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, susidurdama su poreikiu reformuoti mokytojų darbo užmokesčio sistemą, turėtų apsvarstyti galimybę:

- 1) Suderinti mokytojų darbo užmokesčio reformą su bendrais vyriausybės reformų uždaviniais. Gal energingas siekis įgyvendinti darbo užmokesčio reformą apribos vyriausybės galimybę siekti kitų svarbių reformų tikslų? Gali būti, kad vietoj darbo užmokesčio reformos labiau reikėtų platesnių geros valdysenos reformų. Tai yra svarbu siekiant užtikrinti nuoseklumą tarp reformų strategijų, nes tai padeda apibrėžti problemos prigimtį. Tai, kaip problema yra suvokiama ir pateikiama, nulemia, ar bus priimtas tinkamas strateginis sprendimas.
- 2) Nustatyti viršutines bendrų išlaidų darbo užmokesčiui ribas. Ši riba gali būti išreikšta didžiausiu galimu procentu nuo BVP. Vyriausybė turi pagalvoti, iš kur reikės paimti pinigų didesniems atlyginimams išmokėti (pvz. numatomas ekonomikos augimas, padidėjusios įplaukos iš mokesčių, sumažėjusios išlaidos apribojus kitai sričiai skiriamą finansavimą, paramos teikėjų subsidija). Jei nerandama papildomų pajamų šaltinių, vienintelė likusi alternatyva yra apskritai atsisakyti minties apie darbo užmokesčio reformą.
- 3) Nuspręsti, kokios yra mokytojų atlyginimų sistemos reformavimo priežastys.

Kalbant apie reformos eigą, F. Cardona akcentuoja, kad turėtų būti parengta mokytojų darbo užmokesčio reformos strategija, numatanti galutinę darbo užmokesčio struktūrą ir būdus, kaip jos pasiekti. Paruošiamąjį darbą turėtų atlikti atlyginimų peržiūros komisija arba vyriausybės komitetas, sudarytas iš ekspertų ir suinteresuotųjų šalių, arba abu (Cardona, 2006, p. 3). Atsižvelgiama į:

- 1) Remtis patarimais iš išorės. Užsakyti į veiklą orientuotą ataskaitą iš individualaus išorės eksperto arba ekspertų komisijos, kurioje būtų pateikiami analizės rezultatai ir pasiūlymai. Kadangi politiniai veiksniai, įtakojančys darbo užmokesčio reformą, yra iš esmės tokie patys kaip ir tie, kurie įtakoja bet kokią valdymo reformą, ši ataskaita turėtų būti plataus pobūdžio. Atlikdamas šį darbą ekspertas ar ekspertų komisija turėtų remtis kitų valstybių panašia patirtimi.
- 2) Patarimai iš vidaus. Vyriausybė gali pradėti darbą ir viduje, pasitelkdama ekspertus ir suinteresuotąsias šalis, jei reikia. Reikėtų vengti dažnai pasitaikančios neigiamos nuostatos profsajungų atžvilgiu, teigiant, kad jos kelia nerealistiškus reikalavimus dėl mokytojų atlyginimų ir priverčia sustabdyti ar atšaukti reformas. „Sėkmė“ populiarinant mokytojų darbo užmokesčio reformą politinėse diskusijose ir ataskaitose klaidingai apibrėžiama kaip sugebėjimas „pasipriešinti“ profsajungoms arba jas „nugalėti“.
- 3) Darbo užmokesčio komisijos paprastai kelia dideles viltis. Kokia bebūtų viso proceso prigimtis, vyriausybei teks jį kontroliuoti. Vyriausybei reikėtų vengti tokių situacijų, kai ji yra priversta atmesti neįgyvendinamus pasiūlymus, kai mokytojams jau buvo suteikta daug vilčių.
- 4) Analitinis darbo įvertinimas yra gana moderni mokytojų darbo užmokesčio nustatymo priemonė. Jis gali duoti patikimų techninių rezultatų, bet turi ir du svarbius trūkumus: 1) yra gremėzdiskas ir brangiai kainuoja (dažniausiai prireiks specializuotos konsultantų įmonės) ir 2) yra pateisinamas tik jeigu jo sukurta mokytojų darbo užmokesčio sistema gyvuos eilę metų. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad derybos su darbuotojais ir profsajungomis paprastai yra lemiamos tokiam įvertinimui ir gali iškreipti proceso „racionalumą“.

F. Cardona taip pat pabrėžia, kad reformos eiga turėtų sustiprinti politinį vadovavimą procesui. Kad mokytojų darbo užmokesčio reforma pavyktų, reikia protingai derinti techninius metodus ir politinius veiksnius. Imantis mokytojų darbo užmokesčio reformos derėtų atsižvelgti į politinę aplinką, tačiau taip pat ir į technines strategijos priemones – atlyginimų indeksavimą, darbo įvertinimą ir kt. Įgyvendinant darbo užmokesčio reformą politinis vadovavimas padeda užtikrinti sąveiką tarp techninių priemonių ir politinių veiksnių (Cardona, 2006, p. 4).

Tobulinant mokytojų darbo užmokesčio sistemos modelį, reikia iširti, kokios yra atlyginimų sistemos reformavimo priežastys. Pirmame ir antrame darbo skyriuose išanalizuota, kad dabartinė mokytojų darbo apmokėjimo sistema yra netobula ir susiduria su tokiomis problemomis:

- 1) Švietimo finansavimas. Nacionalinis švietimo biudžetas 2002 – 2008 m. m. padidėjo 50,6 proc., tačiau tiek švietimo biudžeto procentas valstybės biudžete (30,4 proc. – 21,1 proc.), tiek švietimui skirtų lėšų procentas nuo BVP (5,9 proc. – 5,6 proc.) kasmet mažėja. Šalis patiria švietimo sistemos disbalansą.
- 2) Mokytojų darbo užmokesčio finansavimas. Mokytojų atlyginimai Lietuvoje, susieti su vidutiniškai vienam gyventojui tenkančiu BVP, palyginus su kitomis ES valstybėmis, 44,40 proc. mažesni už mažiausius ES valstybių mokytojų atlyginimus. Sisteminės švietimo reformos vykdymui šalies biudžeto formavimo politika yra nepalanki – nors nacionalinės išlaidos švietimui pinigine išraiška kasmet didėja, tačiau jų santykis su BVP mažėja.
- 3) Mokytojų informuotumas apie esamą atlyginimų finansavimo sistemą. Vertinant gautus rezultatus, nustatyta, kad mokyklų bendruomenės narių informuotumas apie esamą atlyginimų finansavimo sistemą, jos finansavimo šaltinius ir veikiančius principus yra nepakankamas. Tik penktadalis tyrime dalyvavusių mokytojų supranta esamą atlyginimų finansavimo sistemą.
- 4) Mokytojų darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Vidutiniškai mokytojai dirba 36,3 valandas per savaitę, pamokoms iš savaitinio etatinio krūvio skiria 22,8 valandas per savaitę. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, mokytojo savaitinis etatinis krūvis yra 26 valandos per savaitę, pamokoms iš savaitinio etatinio krūvio skirta 18 valandų per savaitę. Atlikti tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojai dirba daugiau nei yra apmokama jų veikla. Mokytojai atlieka darbus, už kuriuos jiems yra nemokama.

Mokytojų darbo apmokėjimo sistemos tobulinimo tikslas – sutvarkyti darbo apmokėjimo sistemą ir padidinti atlyginimą. Tam kad būtų pasiektas nustatytas tikslas, keliami tokie uždaviniai:

- 1) suderinti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka;
- 2) mokėti mokytojams už realiai atliekamus papildomus darbus;
- 3) sukurti mokytojams saugesnę darbo apmokėjimo sistemą.

Tobulinant mokytojų darbo apmokėjimo modelį svarbu suprasti reformos politiką. Atlyginimų reforma atsiranda politinėje aplinkoje ir yra politikos iš vidaus suformuojama. Mokytojų darbo užmokesčio reforma yra politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Mokytojų atlyginimų dydis yra lankstus. Norint suderinti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka, reikia nustatyti viršutines

bendrų išlaidų darbo užmokesčiui ribas. Ši riba turėtų būti išreikšta didžiausiu galimu procentu nuo BVP. Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatose akcentuojama, kad šalies mastu švietimo reikmėms kasmet skirti lėšų tiek, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 6 proc. BVP. Atlikti tyrimai rodo, kad švietimui skirtų lėšų procentas nuo BVP nepasiekia 6 proc. ribos, todėl valstybė turi inicijuoti ir kurti tokią sistemą, kad ir privačioms organizacijoms būtų naudinga investuoti pinigus į švietimą.

Tobulinant mokytojų darbo apmokėjimo modelį svarbus yra mokytojų požiūris į savo darbo apmokėjimą. Apklaustos rezultatai parodė, kad tik penktadalis apklaustųjų supranta esamą atlyginimų finansavimo sistemą. Viena vertus, šitai galėjo sąlygoti tai, jog mokytojai negauna informacijos apie atlyginimų sistemą. Kita vertus, gali būti ir taip, kad patys mokytojai nesidomi savo atlyginimų sistema. Bet kuriuo atveju reikia atkreipti dėmesį į tai, jog prieš įdiegiant konkretų apmokėjimo sistemos modelį, svarstymui turėtų būti pateiktas aiškus išskleistas jo variantas ir atliktas visapusiškas jo realizavimo tyrimas ir analizė. Nauji apmokėjimo modeliai turėtų būti paskelbti spaudoje ir aptarti mokytojų suvažiavime. Konkretaus apmokėjimo sistemos modelio aiškus išskleistas variantas ir perėjimo prie jo būdas turi būti pateikti iš anksto su visapusiška analize.

Tobulinant mokytojų darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijas ir atsižvelgiant į tyrimo metu gautus rezultatus, turėtų būti nustatoma 36 darbo valandų savaitė. Mokytojo etato struktūrą turėtų sudaryti:

- 1) Nuo 18 iki 21 kontaktinių valandų per savaitę (vidurkis 19,5 val.);
- 2) Nuo 1 iki 6 valandų per savaitę pasiruošimui pamokoms ir papildomajai veiklai;
- 3) Nuo 1 iki 4 valandų per savaitę darbams tikrinti ir pasiekimams įvertinti;
- 4) Nuo 0 iki 3 valandų per savaitę klasės vadovo darbui;
- 5) Nuo 1 iki 4 valandų per savaitę ugdytiniais ir jų tėvams konsultuoti;
- 6) Nuo 0 iki 4 valandų per savaitę darbų planavimas, renginių organizavimas ir kiti darbai.

Remiantis Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatais, apmokėjimas turėtų būti įvedamas keturiais etapais per keturis metus (žr. 15 lentelę):

- 1) I etapas. Nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. mokytojams turėtų būti pridedamos 2 val. pasiruošimui pamokoms (arba metodinei veiklai, budėjimams ir pan.).
- 2) II etapas. Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. mokytojams turėtų būti pridedamos 3,6 val. apmokamų nekontaktinių valandų, sudaromas baigtinis mokytojo darbų sąrašas ir nustatomas mokytojo etatas – 32 val. per savaitę vidutinis mokytojo darbo krūvis: iš jų 18 kontaktinių val. ir 14 val. kitiems darbams.

- 3) III etapas. Nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. mokytojams turėtų būti pridedamos 2 val. apmokamų nekontaktinių valandų bei nustatomas 34 val. per savaitę vidutinis mokytojo darbo krūvis: iš jų 18 kontaktinių val. ir 16 val. kitiems darbams.
- 4) IV etapas. Nuo 2014 m. rugsėjo 1 d. mokytojams turėtų būti pridedama 2 val. apmokamų nekontaktinių valandų bei nustatomas 36 val. per savaitę vidutinis mokytojo darbo krūvis: iš jų 18 kontaktinių val. ir 18 val. kitiems darbams.

15 lentelė

Mokytojų darbo apmokėjimo modelis

Metai	Papildomai pridedamos apmokamos valandos	Mokytojui apmokamos valandos per savaitę	Kontaktinių valandų norma	Kiti darbai (pasiruošimas pamokoms, sąsiuvinų taisymas ir kt.)
Dabartinė situacija		26 val.	18 val.	5,1
Pasiruošimas įvesti darbo apmokėjimą				
2011 m.	+ 2 val.	28 val.	18 val.	8,4 val.
Darbo apmokėjimo įvedimas				
2012 m.	+ 3,6 val.	32 val.	18 val.	14 val.
2013 m.	+ 2 val.	34 val.	18 val.	16 val.
2014 m.	+ 2 val.	36 val.	18 val.	18 val.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Lėšos, reikalingos mokytojų darbo apmokėjimo įvedimui (žr. 16 lentelę):

16 lentelė

Lėšų poreikis, tūkst. Lt

Metai	Valandų skaičius	Papildomos lėšos, tūkst. Lt	Atlyginimo didėjimas, proc.	Mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt
2011	28	73908	3,0	2536,89
2012	32	147816	5,5	2663,73
2013	34	73908	3,0	2796,92
2014	36	73908	3,0	2936,77
Iš viso:		369540	14,5	

Šaltinis: sudaryta autorės.

Pasiūlyta mokytojų darbo užmokesčio sistema iš viso pareikalautų 369540 tūkst. Lt arba vidutiniškai 92385 tūkst. Lt.

Pasiūlytos darbo užmokesčio sistemos privalumai ir trūkumai patekti 17 lentelėje:

17 lentelė

Mokytojų darbo apmokėjimo modelio privalumai ir trūkumai

Privalumai	Trūkumai
Igyvendinimo laikotarpis – 4 metai	Didesni atlyginimą gaunantiems mokytojams atlyginimas didės lėčiau
Didinamas mokytojų darbo užmokestis 14,5 proc.	Mokytojų nepasitenkinimas, dabar dirbančių 1,8 ir daugiau pedagoginės normos

Privalumai	Trūkumai
Tolygiau pasiskirsto mokytojų užimtumas (padidinus vienam etatui kontaktinių valandų skaičių, lyginant su dabar galiojančia pedagogine savaitine valandos norma ir valandas pasiruošiamiesiems darbams)	Mokytojų nepasitenkinimas, turinčių aukščiausią kvalifikacinę kategoriją
Įvardyti ir apmokami mokytojų atliekami darbai	
Už darbą mokama pagal jo sudėtingumą	
Padidinus pedagoginę normą, įteisinta dabartinė reali situacija	

Šaltinis: sudaryta autorės.

Pasiūlytos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos rezultatas: mokytojams būtų mokama už realiai atliekamus papildomus darbus, mokytojai jaustųsi saugesni, nes atlyginimas tiesiogiai nepriklausytų nuo kontaktinių val. skaičiaus.

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojų darbo užmokesčio reforma yra politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Padidinus nekontaktinių valandų svorį nuo 5,1 val. iki 18 val. ir nustačius 36 darbo valandų savaitę – gautas rezultatas atspindi realų mokytojų darbo apmokėjimą. Vyriausybė turi pagalvoti, iš kur reikės paimti pinigų didesniems atlyginimams išmokėti (pvz. numatomas ekonomikos augimas, padidėjusios įplaukos iš mokesčių, sumažėjusios išlaidos apribojus kitai sričiai skiriamą finansavimą, paramos teikėjų subsidija). Jei nerandama papildomų pajamų šaltinių iš valstybės biudžeto ar savivaldybių biudžetų, likusios alternatyvos – pakeisti MK apskaičiavimo metodiką, t. y. apskaičiuojant MK, tikslingiausia būtų apskaičiuoti būtent pedagoginę darbo valandą, kadangi tai leistų pereiti nuo mokyklų finansavimo prie ugdymo programų finansavimo, o tai savo ruožtu sąlygotų didesnius išteklius mokytojams, arba valstybė turi inicijuoti ir kurti tokią švietimo sistemą, kad privačioms organizacijoms būtų naudinga investuoti pinigus į švietimą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Magistriniame darbe iškelta hipotezė, kad bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistema yra netobula, pasitvirtino dėl žemiau suformuluotų išvadų ir pasiūlymų:

- 1) Mokytojų darbo užmokestis – tai politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Valstybės skiriamos lėšos šiai sričiai finansuoti yra nepakankamos ir sukelia mokytojų nepasitenkinimą per mažo darbo atlyginimu ir netobula atlyginimo apskaičiavimo sistema. Norint suderinti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus su mokytojų darbo apmokėjimo tvarka, reikia nustatyti viršutines bendrų išlaidų darbo užmokesčiui ribas. Ši riba turėtų būti išreikšta didžiausiu galimu procentu nuo BVP. Valstybė taip pat turi inicijuoti ir kurti tokią sistemą, kad privačioms organizacijoms būtų naudinga investuoti pinigus į švietimą.
- 2) Vertinant gautus rezultatus, nustatyta, kad mokytojai yra nepakankamai informuoti apie šiuo metu funkcionuojančią atlyginimų sistemą bei taikomų finansavimo principų tikslus. Prieš įdiegiant konkretų apmokėjimo sistemos modelį, svarstymui turėtų būti pateiktas aiškus išskleistas jo variantas ir atliktas visapusiškas jo realizavimo tyrimas ir analizė. Konkretus apmokėjimo sistemos modelis turėtų būti paskelbtas spaudoje ir aptartas mokytojų suvažiavime.
- 3) Mokytojų darbo užmokesčio sistemos efektyvumas Lietuvoje priklauso nuo darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Tyrimo metu nustatyta, kad mokytojai dirba penktadaliu daugiau nei yra apmokama jų veikla. Todėl būtina tobulinti darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijas ir kurti naujus mokytojų darbo užmokesčio modelių elementus.
- 4) Atsižvelgiant į mokytojų nuomonę apie darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijas, pasiūlytas mokytojų darbo užmokesčio sistemos modelis, kurio esmė – darbo laiko didinamas tol, kol darbo trukmė per savaitę pasiekia 36 valandas, prie mokytojo etato prijungiant darbus už kuriuos anksčiau nebuvo mokama. Pasiūlytos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos modelio rezultatas – mokytojams būtų mokama už realiai atliekamus papildomus darbus.

GUNTULYTĖ, Dalia. (2010) *Darbo užmokesčio sistemos tobulinimas bendrojo lavinimo mokyklose Lietuvoje*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 78 p.

SANTRAUKA

RAKTINIAI ŽODŽIAI: švietimas, švietimo finansavimas, bendrojo lavinimo mokykla, darbo užmokestis, darbo užmokesčio sistema, mokytojų darbo užmokesčio sistema.

Tikslingas finansavimas ir racionalus išteklių naudojimas yra du politinės valdžios naudojami mechanizmai aktualūs švietimo įstaigų darbuotojams Lietuvoje. Išteklių dydžio nustatymas lemia švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokestį. Valstybės skiriamos lėšos šiai sričiai finansuoti yra nepakankamos ir sukelia šių įstaigų darbuotojų nepasitenkinimą per mažu darbo atlyginimu ar netobula atlyginimo apskaičiavimo sistema.

Švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimo galimybės ir reikšmė yra plačiai nagrinėjama problema. Dabartinė Lietuvos situacija leidžia teigti, jog švietimo įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimas yra ne mažiau svarbus negu anksčiau, todėl yra aktualu išnagrinėti švietimo įstaigų darbuotojų atlyginimų sistemos tobulinimo perspektyvas ir kryptis.

Darbo objektas – bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atlyginimų sistema.

Darbo tikslas – ištirti Lietuvos Respublikos švietimo finansavimo modelį, išnagrinėti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų darbo užmokesčio sistemą, pateikti priemones ir pasiūlymus mokytojų darbo apmokėjimo sistemos modelio tobulinimui.

Darbo uždaviniai:

1) ištirti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelį, įvertinti švietimo finansavimo principą „pinigai paskui mokini“ ir atlikti bendrojo lavinimo mokytojų darbo užmokesčio sistemos analizę;

2) išanalizuoti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų požiūrį į atlyginimų sistemą ir jos diferencijavimo proporcijas;

3) pateikti priemones ir pasiūlymus mokytojų darbo apmokėjimo sistemos modelio tobulinimui.

Darbo struktūra. Magistrinį darbą sudaro trys skyriai. Pirmajame skyriuje ištirtas bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis, atlikta mokytojų darbo užmokesčio sistemos analizė ir

įvertintos priežastys bei šaltiniai mokytojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimui šalyje. Antroje dalyje išanalizuoti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų atsakymų rezultatai. Trečioji darbo dalis yra skirta mokytojų darbo užmokesčio sistemos tobulinimui, sukurti nauji mokytojų atlyginimų modelių elementai. Išvadose pateikiamos pagrindinės magistrinio darbo mintys bei tyrimo rezultatų apibendrinimas, išskiriant pasiūlymus, kaip būtų galima patobulinti mokytojų atlyginimų sistemą Lietuvoje.

Atlikti teoriniai ir praktiniai tyrimai leido suformuluoti šias išvadas:

- 1) Mokytojų darbo užmokestis – tai politinis dalykas, reikalaujantis priimti politinius sprendimus dėl viešųjų išteklių paskirstymo. Valstybės skiriamos lėšos šiai sričiai finansuoti yra nepakankamos ir sukelia mokytojų nepasitenkinimą per mažu darbo atlyginimu ir netobula atlyginimo apskaičiavimo sistema.
- 2) Mokytojai yra nepakankamai informuoti apie šiuo metu funkcionuojančią atlyginimų sistemą bei taikomų finansavimo principų tikslus.
- 3) Mokytojų darbo apmokėjimo sistemos efektyvumas Lietuvoje priklauso nuo darbo užmokesčio diferencijavimo proporcijos. Tyrimo metu nustatyta, kad mokytojai dirba penktadaliu daugiau nei yra apmokama jų veikla.

GUNTULYTĖ, Dalia. (2010) *Improvement of Payment System in General Education Schools Institutions of Lithuania*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 78 p.

SUMMARY

KEYWORDS: education, financing of education, school, payment, system of teacher's payment, improvement.

The clear finance and rational use of human resources are two mechanisms used by local government, which concerning for educational institutions workers in Lithuania. Human resource level reflect and the level of salary in educational institutions. Recently subsidiaries for this area from state budget are too small and causes dissatisfaction with salaries level or it's calculating system for educational institutions workers.

Improvement possibilities of payment system for teachers and it's value is widely considering problem. The current situation in Lithuania allows to say that improvement of payment system for teachers is not less important than before, that is why so important to analyses all prospects and directions to improve teacher's payment systems.

The object of paper – payment systems of the teachers in the general education schools (elementary, primary, secondary school and gymnasium).

The goal of the paper – to analyse educational funding model in Lithuania, to explore payment systems of the teachers in the general education schools and provide a guidelines for this system improvement.

The main tasks of the paper:

- 1) to perform a general analysis of recent education funding system with evaluation of main funding principle “money with pupil” and analyze the system of teacher's payment;
- 2) to get a guidelines of teachers attitude to payment system and it's differentiation ratio;
- 3) to prepare a packet of tools and proposals for teacher's payment system improvement.

The paper contains of 3 chapters. In a first chapter was made a general analysis of funding for educational system, explored teacher's payment system. In a middle one was revealed the results of research. Third part of paper is dedicated for improvement of teacher's payment system in Lithuania, represent possible a new elements for current model of payment system.

There are following conclusions, which were made under research:

- 1) Payment for teachers depends on political will. Recently government funds are not adequate to teachers expectations and cause their dissatisfaction in low salaries and incorrect calculating system.
- 2) Teachers are informed about current payment system to low.
- 3) Teachers' payment system effectiveness in Lithuania depends on proportion of salary differentiation. The study found that teachers have one-fifth more working hours then could be paid according to regulation of teachers' job.

LITERATŪRA

1. BARR, Nicolas; CRAWFORD, Iain. (2008) *Financing education*. UK: Taylor & Francis Group Ltd. 314 p. ISBN 0-415-34620.
2. BARTKUS, Edverdas V.; MATIUŠAITYTĖ, Raimundė; ŠARKIŪNAITĖ, Ingrida; PAŠKEVIČIŪTĖ, Greta. (2006) *Metodiniai nurodymai socialinių mokslų krypties studentų darbams*. Kaunas: VU KHF. 56 p. ISBN 9986-19-966-2.
3. BUERKLI, Christoph. (2001) *Beurteilung und Entlohnung von Lehrpersonen*. Lizentiatsarbeit. Bern. 171 p.
4. BUSEMEYER, Marius. (2006) Die Bildungsausgaben im Kampf um knappe Mittel. Iš BUSEMEYER, Marius. *Die Bildungsausgaben der USA im internationalen Vergleich*. Wiesbaden: DUV, p. 14-49. ISBN 978-3-531-16055-9.
5. CARDONA, Francisco. (2006) *Valstybės tarnautojų darbo užmokesčio reformos įgyvendinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Valstybės tarnybos departamentas, [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/12/36/38707591.pdf>>
6. CHURCHILL, Gilbert A. (1992) „*Basic Marketing Research*“. 2nd ed. Fort Worth: The Dryden Press. 837 p. ISBN 0-03-054017-8.
7. DIKČIUS, Vytautas. (2006) *Marketingo tyrimai*. Vilnius: VVAM. 188 p. ISBN 9955-528-04-4.
8. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in the United Kingdom* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_E_N.pdf>
9. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in France* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf>
10. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in Italy* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf>

11. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in Estonia* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EE_EN.pdf>
12. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in Latvia* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LV_EN.pdf>
13. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in Greece* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EN.pdf>
14. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organisation of the education system in Poland* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PL_EN.pdf>
15. Directorate-General of Education and Culture. (2009) *Organization of education system in the flemish Community of Belgium* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BN_EN.pdf>
16. Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Organization des Bildungssystems in Österreich* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_DE.pdf>
17. Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Organization des Bildungssystems in der Bundesrepublik Deutschland* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 16 d.].
Prieiga per internetą:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_DE.pdf>

18. Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur. (2009) *Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2009* [interaktyvi duomenų bazė]. Eurydice: eurydice.org. [žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105DE.pdf>
19. JANIŪNAITĖ, Brigita; RŪPAITIENĖ, Virginija. (2003) Europinių projektų įtakos esminius pokyčius patiriančios šalies švietimui ypatumai. *Socialiniai mokslai*, Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Nr. 2(39), p. 7-11. ISSN 1392-0758.
20. KALVAITIS, Albinas. (2008) Etatinio mokytojų apmokėjimo eksperimentas: pirmieji metai. *Švietimo problemos analizė*, Vilnius: Sapnų sala, Nr. 4(24), p. 1-8. ISSN 1822-4156.
21. Konsortium Bildungsberichterstattung. (2006) *Bildung in Deutschland*. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration. Frankfurt am Main. 34 p.
22. *Korys – pedagoginės informacijos duomenų bazė* [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) Švietimo ir mokslo ministerija: Korys.emokykla.lt. [žiūrėta 2010 vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://korys.emokykla.lt/>>
23. Lietuvos Respublikos Seimas. (1996) *Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas Nr. I-1428* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010m. sausio 1 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363367&p_query=&p_tr2=>>
24. Lietuvos Respublikos Seimas. (1999) *Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas Nr. VIII-1202* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2003 m. balandžio 3 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=209969&p_query=&p_tr2=>>
25. Lietuvos Respublikos Seimas. (2000) *Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-69* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2000 m. gruodžio 20 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=115707&p_query=&p_tr2=>>
26. Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-641* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt.

Aktuali redakcija nuo 2001 m. gruodžio 14 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=156346&p_query=&p_tr2=>

27. Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-566* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2001 m. lapkričio 9 d. [žiūrėta 2009 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=153434&p_query=&p_tr2=>
28. Lietuvos Respublikos Seimas. (2001) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo Nr. 543* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010 m. gegužės 7 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371547&p_query=&p_tr2=>
29. Lietuvos Respublikos Seimas. (2002) *Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1031* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2002 m. liepos 17 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=171278&p_query=&p_tr2=>
30. Lietuvos Respublikos Seimas. (2003) *Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1678* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2003 m. liepos 10 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215106&p_query=&p_tr2=>
31. Lietuvos Respublikos Seimas. (2003) *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1946* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2004 m. sausio 7 d. [žiūrėta 2009 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224487&p_query=&p_tr2=>
32. Lietuvos Respublikos Seimas. (2003) *Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų Nr. IX-1700* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2003 m. liepos 4 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 25 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215471&p_query=&p_tr2=>

33. Lietuvos Respublikos Seimas. (2003) *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1630* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d. [žiūrėta 2009 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214236&p_query=&p_tr2=>
34. Lietuvos Respublikos Seimas. (2004) *Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-2294* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2004 m. liepos 3d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=236538&p_query=&p_tr2=>
35. Lietuvos Respublikos Seimas. (2005) *Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-289* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2005 m. liepos 12 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259326&p_query=&p_tr2=>
36. Lietuvos Respublikos Seimas. (2006) *Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-741* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2006 m. liepos 17 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=280127&p_query=&p_tr2=>
37. Lietuvos Respublikos Seimas. (2006) *Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. X-963* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2006 m. gruodžio 19 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=288973&p_query=&p_tr2=>
38. Lietuvos Respublikos Seimas. (2006) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinio moksleivio krepšelio 2007 metų koeficiento nustatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 pakeitimo Nr. 1332* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2007 m. sausio 1 d. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289642&p_query=&p_tr2=>
39. Lietuvos Respublikos Seimas. (2007) *Lietuvos Respublikos 2008 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. X-1353247* [interaktyvus].

- LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2007 m. gruodžio 15 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310860&p_query=&p_tr2=>>
40. Lietuvos Respublikos Seimas. (2007) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinio moksleivio krepšelio 2008 metų koeficiento nustatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 pakeitimo Nr. 1385* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2008 m. sausio 1 d. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311813&p_query=&p_tr2=>>
41. Lietuvos Respublikos Seimas. (2008) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimo dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo Nr. 543 pakeitimo Nr. 720* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2008 m. liepos 25 d. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325021&p_query=&p_tr2=>>
42. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-247* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2009 m. gegužės 12 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343904&p_query=&p_tr2=>>
43. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos 2010 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas Nr. XI-563* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2009 m. gruodžio 24 d. [žiūrėta 2010 m. sausio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=361065&p_query=&p_tr2=>>
44. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas Nr. I-430* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2009 m. lapkričio 10 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357681&p_query=&p_tr2=>>
45. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl švietimo įstaigų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo Nr. ISAK-2711* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010 m. sausio 1 d. [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.].

- Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=361670&p_query=&p_tr2=>
46. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinio moksleivio krepšelio 2009 metų koeficiento nustatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 pakeitimo Nr. 875* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=351186&p_query=&p_tr2=>
47. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo Nr. 785* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010 m. sausio 1 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362763&p_query=&p_tr2=>
48. Lietuvos Respublikos Seimas. (2010) *Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įsakymo pakeitimo įsakymas Nr. XI-666* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010 m. balandžio 1 d. [žiūrėta 2010 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364294&p_query=&p_tr2=>
49. Lietuvos Respublikos Seimas. (2010) *Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-666* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2010 m. vasario 4 d. [žiūrėta 2010 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364294&p_query=&p_tr2=>
50. Lietuvos Respublikos Seimas. (2010) *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo Nr. 82* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas: lrs.lt. Aktuali redakcija nuo 2005 m. sausio 28 d. [žiūrėta 2009 m. liepos 25 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=249299&p_query=&p_tr2=>
51. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo plėtotės centras. (2008) *Švietimo būklės tyrimų apžvalga* [interaktyvus]. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras [žiūrėta 2009 m. liepos 26 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Svietimo_bukles_apzvalga-2.pdf>

52. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2009) *Lietuvos švietimas skaičiais 2009*. Vilnius: Sapnų sala. 56 p. ISSN 2029-1531.
53. OECD. (2009) *Education at a glance 2009: OECD indicators* [interaktyvus]. Paris: OECD [žiūrėta 2009 liepos 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf>> ISBN 978-92-64-02475-5.
54. OLOSKEVIČIENĖ, Jūratė. (2009) Ar neketinama taupyti mokytojų sąskaita? *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 20(831), p. 4. ISSN 1392-1916.
55. PECHAR, Hans. (2008) *Bildungsökonomie und Bildungspolitik*. Münster: Waxmann. 198 p. ISSN 1861-3284.
56. PRANULIS, Vytautas P. (2007) *Marketingo tyrimai: teorija ir praktika*. Vilnius: VU leidykla. 352 p. ISBN 978-9955-33-017-2.
57. PRUNSKUS, Vaidotas. (2000) Švietimo kokybės monitoringas: socialinės realybės užsakymas ir jo perspektyvos. *Filosofija, sociologija*, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, Nr. 1, p. 26-33.
58. SCHMID, Kurt. (2004) Leistungsbezogene Entlohnungssysteme für Lehrer: ein internationaler Vergleich. Iš *IBW Mitteilungen* [interaktyvus]. Februar [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ibw.at/ibw_mitteilungen/art/schm_123_04_wp.pdf>
59. SCHMID, Kurt. (2005) Teacher salary structures in an international comparison. Iš *IBW research brief* [interaktyvus]. March [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ibw.at/de/infomaterial?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&category_id=7&product_id=157>
60. SCHMID, Kurt. (2009) Teacher service and pay legislation. Iš *IBW research brief* [interaktyvus]. November [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ibw.at/de/infomaterial?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&category_id=7&product_id=342> ISSN: 2071-2391.
61. SCHMID, Kurt; PIROLT, Richard. (2009) Lehrerdienst- und Besoldungsrecht. Iš *IBW Forschungsbericht* [interaktyvus]. November [žiūrėta 2010 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ibw.at/de/infomaterial?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&product_id=340&category_id=6> ISBN: 978-3-902742-08-7.
62. SCHMID, Manfred; OSTHEIM, Tobias; SIEGEL, Nico; ZOHLNHÖFER, Reimut. (2007) *Öffentliche Bildungsausgaben im inter- und intranationalen Vergleich*. Wiesbaden: VS. 388 p. ISBN 978-3-531-15198-4.

63. Statistikos departamentas. (2009) *Lietuvos statistikos metraštis 2009* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2009 gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/statistika/LSM_2009.pdf> ISSN: 2029-3631.
64. STRAZDAS, Vytautas. (2009) „Žirklys“, „šakutės“ ir kiti savarankiškumo veikimo įrankiai. *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 45(876), p. 9. ISSN 1392-1916.
65. STRAZDAS, Vytautas. (2009) Atlyginimus didins, bet tik pagal galimybes. *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 30(565), p. 4. ISSN 1392-1916.
66. STRAZDAS, Vytautas. (2009) Blogiau už mažesnes algas atlyginimų „žirklys“. *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 30(861), p. 5. ISSN 1392-1916.
67. STRAZDAS, Vytautas. (2009) Mokytojo atlygio nuošimčiai ir litai. *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 3(832), p. 6. ISSN 1392-1916.
68. STRAZDAS, Vytautas. (2009) Mokytojų atlyginimai: procentai ir centai. *Dialogas*, Vilnius: Polilogas, Nr. 29(564), p. 7. ISSN 1392-1916.
69. Švietimo plėtotės centro Politikos analizės grupė. (2006) Kaip keičiasi mokytojų darbo krūvis? *Švietimo problemos analizė*, Vilnius: Sapnų sala, Nr. 1(4), p. 1-8. ISSN 1822-4156.
70. VAICEKAUSKIENĖ, Vaiva. (2009) Švietimo priežiūra: kontroliuoti negalima pasitikėti. *Švietimo problemos analizė*, Vilnius: Sapnų sala, Nr. 9(37), p. 1-12. ISSN 1822-4156.
71. VAICEKAUSKIENĖ, Vaiva; ZABLACKĖ, Rima; KOŽEMIAKINA, Veronika; PAURIENĖ, Laima. (2007) Kas padaryta įgyvendinant valstybinę švietimo strategiją? *Švietimo problemos analizė*, Vilnius: Sapnų sala, Nr. 5(16), p. 1-8. ISSN 1822-4156.
72. *Valstybinio audito ataskaita švietimo sistemos reforma* [interaktyvus]. (2008) Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė: Vkontrolė.lt. Atnaujinta 2010 m. kovo 19 d. [žiūrėta 2010 kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/audito_ataskaitu_paieska1.php>
73. VU Filosofijos fakulteto Švietimo politikos centras. (2001) *Švietimo finansavimo aspektai: čekiai, vaučerai, krepšeliai* [interaktyvus]. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras [žiūrėta 2009 liepos 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://politika.osf.lt/svietimas/sviet_finans.htm>
74. WOLF, Frieder. (2008) Die Logik der öffentlichen Bildungsfinanzierung. Iš WOLF, Frieder. *Bildungsfinanzierung in Deutschland*. Wiesbaden: VS, p. 14-49. ISBN 978-3-531-16055-9.
75. ZABULIONIS, Antanas. (2003) Švietimo finansavimas. Iš ŽELVYS, Rimantas; BŪDIENĖ, Virginija; ZABULIONIS, Antanas. *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius: Garnelis, p. 101-120. ISBN 9955-428-36-8.

Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos

Pareigybė	Turintiems iki 3 metų pedagoginio darbo stažą		Turintiems nuo 3 iki 10 metų pedagoginio darbo stažą		Turintiems nuo 10 iki 15 metų pedagoginio darbo stažą		Turintiems 15 ir daugiau metų pedagoginio darbo stažą	
	įgijusiems		įgijusiems		įgijusiems		įgijusiems	
	Aukštąjį universitetinį ar neuniversitetinį išsilavinimą (baigusiems kolegijas)	Aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą (įgytą iki 1995 metų)	Aukštąjį universitetinį ar neuniversitetinį išsilavinimą (baigusiems kolegijas)	Aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą (įgytą iki 1995 metų)	Aukštąjį universitetinį ar neuniversitetinį išsilavinimą (baigusiems kolegijas)	Aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą (įgytą iki 1995 metų)	Aukštąjį universitetinį ar neuniversitetinį išsilavinimą (baigusiems kolegijas)	Aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą (įgytą iki 1995 metų)
Mokytojai	10,45 – 11,65	8,9 – 9,6	10,5 – 11,7	8,9 – 9,7	10,55 – 11,75	8,9 – 9,8	10,6 – 11,8	9 – 10

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas.pdf?p_id=36942>.

Mokytojų mėnesinių tarifinių atlygių koeficientai, kuriems suteiktos kvalifikacinės kategorijos

Pareigybė	Turintiems iki 10 metų pedagoginio darbo stažą	Turintiems nuo 10 iki 15 metų pedagoginio darbo stažą	Turintiems 15 ir daugiau metų pedagoginio darbo stažą
Mokytojai	10,65 – 11,85	10,8 - 12	10,9 – 12,1
Vyresnieji mokytojai	11,6 – 12,9	11,75 – 13,05	12,2 – 13,6
Mokytojai metodininkai	12,45 – 13,85	12,7 – 14,1	13,05 – 14,55
Mokytojai ekspertai	14,15 – 15,75	14,4 - 16	14,8 – 16,4

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2711*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas_pdf?p_id=36942>.

TYRIMO ANKETA

GERBIAMAS MOKYTOJAU,

Lietuva įžengė į itin sparčios kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių, kuris lemia naujus reikalavimus ir asmeniui, ir visuomenei, kartu ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Švietimas turi kelis pagrindinius siekius: efektyvus valdymas, racionalus lėšų naudojimas, švietimo prieinamumas ir kokybė.

Jūsų nuomonė yra labai svarbi, turint tikslą sužinoti, kaip mokyklų bendruomenės nariai vertina mokytojų atlyginimų sistemą. Jūsų nuomonė padės įvertinti dabartinę atlyginimų finansavimo padėtį bei išsiaiškinti, ar šiuo metu naudojami finansavimo principai yra pagrįsti, efektyvūs, optimalūs, užtikrinantys tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę.

Apklausa ANONIMINĖ, o tyrimo rezultatai bus naudojami tik apibendrinti. Jūsų nuomonė labai svarbi, todėl tikimės nuoširdžių ir atvirų atsakymų.

BENDRA INFORMACIJA**1. Jūsų mokyklos pavadinimas:**

2. Jūsų amžius:

- a. Iki 25 metų
- b. Nuo 26 iki 30 metų
- c. Nuo 31 iki 40 metų
- d. Nuo 41 iki 50 metų
- e. Virš 51 metų

3. Jūsų lytis:

- a. Moteris
- b. Vyras

4. Kvalifikacinė kategorija:

- a. Kvalifikacinės kategorijos neturiu
- b. Mokytojo
- c. Vyresniojo mokytojo
- d. Mokytojo metodininko
- e. Mokytojo eksperto

5. Pedagoginio darbo stažas:

- a. Iki 1 metų, 1 metai
 - b. 2-5 metų
 - c. 6-10 metų
 - d. 11-20 metų
 - e. 21-30 metų
 - f. 31-40 metų
 - g. 41 ir daugiau metų
-
-

MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į ATLYGINIMŲ FINANSAVIMO SISTEMĄ

6. Kaip vertinate mokytojų atlyginimų finansavimo sistemą?

- a. Labai gerai
- b. Gerai
- c. Patenkinamai
- d. Blogai
- e. Labai blogai
- f. Neturiu nuomonės šiuo klausimu

Atsakymą argumentuokite _____

7. Kaip Jūs manote, kokiomis lėšomis mokytojų atlyginimai finansuojami šiandien?

- a. Valstybės biudžeto lėšomis
 - b. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis
 - c. Valstybės, savivaldybių ir privačiomis lėšomis
 - d. Savivaldybių biudžeto lėšomis ir privačiomis lėšomis
 - e. Nesu informuotas apie lėšų skirstymo mokykloms tvarką
- Kitas atsakymas (nurodomi kiti Jums žinomi finansavimo šaltiniai) _____
-

8. Ar žinote, pagal kokį principą yra skiriamos lėšos mokykloms?

- a. Taip, žinau
- b. Ne, nesu informuotas

Atsakymas (jeigu atsakėte „Taip“) _____

9. Ar žinote, kaip skirstomos „mokinio krepšelio“ lėšos?

- a. Taip
- b. Ne

Atsakymą argumentuokite (jeigu atsakėte „Taip“) _____

10. Ar žinote, kokią sumą sudaro „mokinio krepšelio“ lėšos šiais metais?

- a. Taip, žinau
- b. Ne, nežinau

Nurodykite sumą (jeigu žinote). Galima nurodyti netikslią sumą _____

11. Ar pritariate mokyklų finansavimui pagal principą „pinigai paskui mokinį“?

- a. Taip, visiškai
- b. Ne, visai nepritariu
- c. Neturiu nuomonės šiuo klausimu

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____

12. Kas turėtų spręsti, kiek ir kokių darbų turėtų įeiti į mokytojo etatą?

- a. Pats mokytojas
- b. Mokyklos direktorius
- c. Savivaldybės švietimo skyrius
- d. Griežtas valstybės valdžios nurodytas reglamentas

13. Kaip turėtų būti skaičiuojamas mokytojų etatas?

- a. Pamokomis
- b. Valandomis
- c. Dienomis
- d. Kitaip

14. Koks yra Jūsų savaitinis etatinis krūvis (nesvarbu, kur Jūs dirbtumėte mokykloje ar namuose) (%)?

Atsakymas _____

15. Kiek iš mokytojo savaitinio etatinio krūvio Jūs skiriate pedagoginių valandų (pamokų) (%)?

Atsakymas _____

16. Koks yra Jūsų savaitinio etatinio krūvio pasiskirstymas (valandomis) pagal žemiau išvardintus mokytojo atliekamus darbus:

Pamokų krūvis _____
Pasiruošimas pamokoms _____
Sąsiuvinių taisymas _____
Vadovavimas klasei _____
Mokymo priemonių parengimas _____
Moksleivių konsultavimas _____
Metodinis darbas _____
Valdyti mokymo procesui _____
Budėjimas _____
Bendravimas su tėvais _____
Kabineto priežiūra _____
Profesinis orientavimas _____
Bendravimas su visuomene _____
Dalyvavimas darbo grupėse _____
Bendravimas su kitomis mokyklomis _____
Dalyvavimas susirinkimuose _____

17. Kokius darbus pageidautumėte dirbti namuose?

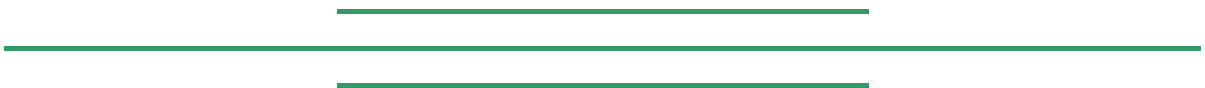
Atsakymas _____

18. Koks, Jūsų nuomone, būtų optimaliausias, efektyviausias ir idealiausias atlyginimų sistemos variantas?

Atsakymas _____

19. Šią anketą užpildė:

- a. 1-4 klasės mokytojas
- b. 5-8 klasės mokytojas
- c. 9-10 klasės mokytojas
- d. 11-12 klasės mokytojas

NUOŠIRDŽIAI DĖKOJU UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS!